

22
12.12.2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

**КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ І МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

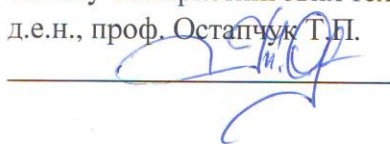
ОЛЕЩУК Максим Олександрович
(студент групи MOM-22)

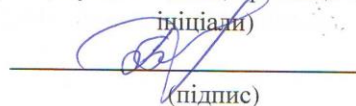
**МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ІСКРА»**

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент»)

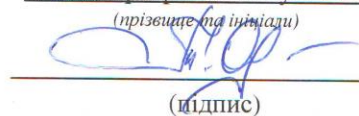
Допущено до захисту
протокол № 9
від 30.11.2022
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
к.е.н., доц. Бірюченко С.Ю.
(наукове звання, прізвище та

ініціали

(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2022

Анотація

Олещук М. О. Управління необоротними активами ТОВ «Іскра». – Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2022.

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління необоротними активами підприємства та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: необоротні активи, основні засоби, нематеріальні активи, лізинг, кредит.

Annotation

Oleshchuk M.A. Management of non-current assets of Iskra LLC. – Manuscript.

The master's qualification work is submitted for the Master's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 073 "Management". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2022.

In the master's qualification work, the peculiarities of the management of non-current assets of the enterprise were considered and directions for improvement of the relevant process were determined.

Key words: non-current assets, fixed assets, intangible assets, leasing, credit.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	3
<i>Розділ 1. Теоретичні основи управління необоротними активами підприємства</i>	7
1.1. Поняття та структура необоротних активів підприємства	7
1.2. Система управління необоротними активами підприємства	15
1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства	23
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин в сфері управління необоротними активами підприємства	29
Висновки до розділу 1	38
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка стану та системи управління необоротними активами ТОВ «Іскра»</i>	40
2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства	40
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Іскра»	48
2.3. Оцінка системи управління необоротними активами підприємства	55
Висновки до розділу 2	68
<i>Розділ 3. Напрями удосконалення системи управління необоротними активами ТОВ «Іскра»</i>	69
3.1. Напрями удосконалення системи управління необоротними активами підприємства	69
3.2. Резерви підвищення ефективності управління необоротними активами ТОВ «Іскра»	75
3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів	86
Висновки до розділу 3	91
<i>Висновки</i>	93
<i>Список використаних джерел</i>	98
<i>Додатки</i>	109

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі, коли світ увійшов у нову економічну кризу, економіка країни відчуває надзвичайний негативний вплив. Тимчасові карантинні обмеження через пандемію COVID-19 значно зменшили ділову активність підприємств. У світі відбувається зниження глобального попиту, що негативно впливає на економіки всіх держав, зокрема України. Через це діяльність суб'єктів господарювання всіх форм власності та видів діяльності перебуває у стані «фінансової турбулентності».

Нині складно сказати, наскільки значним буде негативний вплив на економіку у перспективі. Для багатьох підприємств може гостро стати питання можливості їх подальшого існування.

Необоротним активам відведена важлива роль в забезпеченні ефективності діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності. Зазвичай, в загальній вартості майна підприємства вартість необоротних активів складає майже половину, а то і більше загальної вартості майна. В господарській діяльності підприємств необоротні активи використовуються протягом тривалого періоду часу, а отже, суттєво впливають на фінансові результати діяльності.

Проте, існуюча практика управління необоротними активами на більшості підприємств України характеризується обмеженістю поглядів на необоротні активи як такі, їх життєвий цикл, а також на роль і значення стратегічного підходу до управління необоротними активами, що визначає актуальність проблематики даного дослідження.

Питання наявності, пошуки шляхів по підвищенню ефективності використання та управління необоротними активами, їх облік та контроль завжди привертало увагу як вітчизняних так і зарубіжних науковців, серед яких: С.В. Брік, О.С. Борисюк, Г.В. Булкот, Н.Г. Виговська, О.П. Гаценко, С.Ф. Голов, Л.Л. Горецька, Л.В. Дікань, Р.Т. Джога, М.Я. Дем'яненко, О.С. Кірей, О.В. Левкович, Н.О. Мичак, С.Є. Пиріжок, Н.М. Ткаченко, С.В. Свірко, В.С. Семейон, А.М. Ужва, Е.С. Хендріксен, Н.В. Чебанова, Л.З. Шнейдман та інші. Водночас, не зважаючи на

вагому кількість досліджень, маємо відзначити, що подальший розвиток теоретико-методичних засад обґрунтування та реалізації напрямів підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства залишається актуальним завданням.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань магістерської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад управління необоротними активами підприємства, а також визначення резервів підвищення ефективності управління необоротними активами. ТОВ «Іскра».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних *завдань*:

- визначити економічний зміст необоротних активів підприємства;
- дослідити механізм управління необоротними активами підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління необоротними активами підприємства;
- здійснити організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Іскра»;
- проаналізувати систему управління необоротними активами підприємства ТОВ «Іскра»;
- запропонувати організаційно-методичні засади удосконалення системи управління необоротними активами підприємства;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження у магістерській кваліфікаційній роботі виступає процес управління необоротними активами підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою магістерської кваліфікаційної роботи виступив системно-структурний підхід, що розглядає процес управління необоротними активами підприємства як цілісну структуровану систему, що є одночасно частиною управління підприємством в цілому. Вирішення поставлених у роботі завдань забезпечувалося використанням основних методів дослідження, а саме методів наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу, системного підходу тощо. Для розв'язання визначених завдань також застосовувались наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел та нормативно-правових актів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «необоротні активи підприємства»; класифікації – для систематизації ознак класифікації видових проявів необоротних активів; балансовий та аналізу – для дослідження тенденцій функціонування підприємства; синтезу – для формулювання висновків про рівень ефективності використання необоротних активів підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності досліджуваного підприємства.

Наукова новизна роботи полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних засад управління необоротними активами підприємства. Зокрема, це знайшло своє відображення у наступному:

- достала подальшого розвитку концепція планування організаційно-технічного зростання, яка на відміну від існуючої була б імplementована у загальний план розвитку підприємства і набувала б рис комплексності, та передбачала б відбір конкретних об'єктів і напрямів організаційно-технічного розвитку підприємства, підґрунтям якого став би техніко-технологічний аудит.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

За результатами дослідження опубліковано: Олещук М.О. Управління необоротними активами підприємства. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку» (04–05 листопада 2022 р.). С. 60. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/>

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі в наступних наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку» (04–05 листопада 2022 р.).

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 109 сторінках друкованого тексту. Робота містить 33 таблиці та 11 рисунків. Список використаних джерел налічує 115 найменувань. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та структура необоротних активів підприємства

Сучасне середовище функціонування вітчизняних підприємств характеризується вкрай складними умовами, які спричинені не тільки політичною ситуацією в країні, яка зумовила нестабільність національної валюти та падіння купівельної спроможності споживача, але й одночасну експансію іноземних товаровиробників, які захоплюють все більшу частку національного ринку. Під впливом вищезазначених чинників зростає конкуренція на ринку, коли забезпечення стабільності трансформується у виживання вітчизняних підприємств.

Важливою запорукою успіху сьогодні стає не просто забезпечення максимізації прибутку, а збереження стабільності у господарській діяльності підприємства. Забезпеченість виробничого процесу необоротними активами в оптимальній кількості та ефективне управління ними є необхідною умовою стабілізації та нормального функціонування підприємства [1]. Отже, ключовою складовою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства є необоротні активи. Без участі яких будь-яка господарська діяльність навряд чи можлива.

Поняття «необоротні активи» формувалось разом із розвитком економічної науки та бухгалтерського обліку, тому в усіх наукових працях та нормативних документах передбачаються як бухгалтерські, так і економічні категорії, якими позначають поняття необоротних активів. Воно походить від категорії «капітал», яку описували в своїх працях відомі вчені-економісти (Ф.Кене, К. Маркс, А. Маршалл, С.В. Мочерний, А.Сміт та ін.) [15].

Поділ А. Смітом капіталу на основний та оборотний є схожим на поділ активів на необоротні (основні засоби) та оборотні в бухгалтерському обліку з огляду на визначення термінів [6].

Важливим першочерговим етапом в процесі будь-якого дослідження є саме визначення категоріального апарату, тому підходи до визначення поняття «необоротний актив» представимо в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи деяких вітчизняних учених до визначення сутності категорії
“необоротні активи”

Автор	Визначення
1	2
Диба В.М.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності і які переносять на продукцію свою вартість частинами [26, с. 146]
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності [32, с. 319]
Кузнецов В., Михайленко О.	Необоротні активи – нематеріальні ресурси та матеріальні ресурси, що є власністю підприємства і забезпечують його функціонування, термін корисного використання яких становить більше одного року чи операційного циклу [47, с. 320]
Мочерний С.В.	Необоротні активи – матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, термін корисного використання яких перевищує календарний рік (або операційний цикл) [55, с. 555]
Сеймон В.С.	Необоротні активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять свою вартість на продукцію частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року [96, с. 8]
Шелудько В.М.	Необоротні активи – це майно підприємства, яке призначене для тривалого використання у процесі фінансово-господарської діяльності [111, с. 98]
Васьков Б.	Необоротні активи – довгострокові матеріальні і нематеріальні активи, більша частина яких бере участь у процесі виробництва продукції, робіт, послуг більше одного року і кругообігу засобів суб'єкта господарювання, що забезпечує приплив грошових засобів [8]
Гудзь Н.В.	Необоротні активи - це матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, призначені для реалізації чи використання протягом терміну, що більший ніж 12 місяців чи операційний цикл [21]
Рилєєв С.В., Романчук А.Л.	Необоротні активи - це всі активи, що не є оборотними, до складу яких включають основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, капітальні інвестиції, довгострокові біологічні активи, відстрочені податкові активи, довгострокову дебіторську заборгованість, інші необоротні активи, гудвіл [91].

Джерело: складено автором на основі [8; 21; 26; 32; 47; 55; 91; 96; 111]

Як бачимо з табл. 1.1, визначення, запропоновані науковцями, мають суперечливий характер. Загальновизнане тлумачення змісту категорії “необоротні активи” відсутнє. Це можна пояснити наявністю великої кількості підходів щодо визначення цієї категорії, що свідчать про еволюцію поглядів в економічній теорії.

Незважаючи на безліч думок, під час визначення сутності необоротних активів науковці у своїх переконаннях загалом розділились на дві групи. Одна група вважає, що необоротні активи – це майнові цінності підприємства, інша, – що це матеріальні та нематеріальні ресурси.

Проте, узагальнюючи твердження дослідників, можна сказати, що нематеріальні активи – це активи, достовірно виражені у своїй вартості, що використовується підприємством тривалий час (більше одного року) і від яких очікується отримати вигоду у майбутньому.

Отже, на підставі вивчення літературних джерел можемо виокремити основні характерні ознаки необоротних активів підприємства, а саме [1]:

- належність до власності підприємства;
- утримання з метою корисного використання у виробничо-господарській діяльності;
- тривале використання (більше одного року чи одного операційного циклу).

Також варто звернути увагу на те, що тільки деякі науковці (Диба В.М., Сеймон В.С.) наголошують на тому, що в процесі корисного тривалого використання у виробничо-господарській діяльності необоротні активи переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. На нашу думку, процес нарахування є нерозривним з процесом утримання та використання необоротних активів, тому акцент на перенесенні вартості є обов'язковим. Окрім того, вважаємо за потрібне доповнити перелік об'єктів перенесення вартості – вартість виготовленої продукції – також вартістю товарів та наданих послуг.

У вітчизняних нормативно-правових джерелах також присутнє трактування сутності деяких економічних категорій, зокрема й необоротних активів, різноманітність яких наведено у табл. 1.2.

Економічна сутність категорії “необоротні активи” у вітчизняній
нормативно-правовій базі

Джерело	Визначення
1	2
П(С)БО № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [31]	Необоротні активи – усі активи, що не є оборотними
Правління Національного банку України [83]	Необоротні активи – основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи]
Федерація професійних спілок України [81]	Необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які є на балансі ФПУ та надані у розпорядження структурним підрозділам для їх експлуатації і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року
Міністерство економіки України [82]	Необоротні активи – усі активи, що не є оборотними
Фонд державного майна України [85]	Необоротні активи – матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його операційної діяльності та термін корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший, ніж рік

Джерело: складено автором на основі [31; 81; 82; 83; 85]

Варто зазначити, що категорія “необоротні активи” по-різному трактується в економічній теорії та бухгалтерському обліку. Так, в економічній теорії під необоротними активами розуміють вилучені підприємством з господарського обороту власні кошти, які числяться на балансі. У бухгалтерському обліку до необоротних активів належать активи, призначені для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Тобто вони обслуговують кілька циклів виробництва, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми.

Розмаїття визначень терміна “необоротні активи” не дає можливості обрати один та вважати його достовірним, але дає можливість на основі спільних ознак кожного обґрунтування змісту поняття визначити певні базові критерії зарахування активів до складу необоротних. Зокрема, ними повинні бути: належність до підприємства, довгострокове використання (більше одного року або одного операційного циклу), корисне використання у діяльності підприємства. Термін

корисної експлуатації є основним визначальним критерієм зарахування матеріальних і нематеріальних ресурсів до складу необоротних активів.

Тому пропонуємо трактувати необоротні активи як активи підприємства, які утримуються з метою корисного використання у виробничо-господарській діяльності тривалий термін (більше одного року або одного операційного циклу) і частинами переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції, товарів чи наданих послуг [1].

Проведене дослідження термінологічного апарату дає змогу систематизувати та виокремити основні критерії визнання активу, як «необоротний актив» (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Критерії визнання необоротних активів

Джерело: складено автором на основі [32, 47; 96]

Світова практика протягом тривалого періоду напружувала багато чисельні варіанти видів необоротних активів, тому для детального їх вивчення та цілеспрямованого управління потрібна систематизація за різними класифікаційними ознаками, адже класифікація полегшує поточний облік, спрощує складання звітності в тому числі й про наявність і рух необоротних активів. Вивчення міжнародних стандартів фінансової звітності та національних стандартів

бухгалтерського обліку, літературних джерел дає можливість виділити наступні ознаки класифікації необоротних активів (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація необоротних активів за ознаками

Класифікаційні ознаки	Складові	Характеристика
За типом власності	Власні	відносяться ті, які належать підприємству на правах власності і відображаються на його балансових рахунках
	Орендовані	використовуються підприємством відповідно з договором оренди, тому не належать підприємству на правах власності. Варто відмітити, що на балансових рахунках показують лише ті необоротні матеріальні активи, які підприємство отримало на правах фінансової оренди.
За характером відображення зносу	Необоротні активи, що амортизуються	відносяться придбані та вироблені основні засоби, а також довгострокові фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; нематеріальні активи, які оцінюються за історичною собівартістю та мають обмежений термін корисного використання
	Необоротні активи, що не амортизуються	відносяться нематеріальні активи без обмеженого терміну експлуатації; інвестиційна нерухомість, яка оцінюється за справедливою вартістю; гудвіл; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи
За формою функціонування (за функціональними видами)	Матеріальні активи	активи, які мають матеріальну форму (основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; капітальні інвестиції; довгострокові біологічні активи).
	Нематеріальні активи	відносяться нематеріальні активи без обмеженого терміну експлуатації; інвестиційна нерухомість, яка оцінюється за справедливою вартістю; гудвіл; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи
	Фінансові активи	довгострокові фінансові інвестиції; відстрочені податкові активи; довгострокова дебіторська заборгованість
За характером обслуговування окремих видів діяльності	Операційні необоротні активи	обслуговують операційну діяльність. До них належать основні засоби. Ця група активів займає найбільшу частку у складі необоротних активів будь-якого підприємства.
	Інвестиційні необоротні активи	обслуговують інвестиційну діяльність називаються. Це капітальні інвестиції, в т.ч. устаткування, призначене до монтажу Ця група необоротних активів є наслідком процесів реального інвестування.
	Фінансові необоротні активи	обслуговують фінансову діяльність. До них належать довгострокові фінансові вкладення
	Невиробничі необоротні активи	необоротні активи, які знаходяться у володінні підприємства і використовують ним для задоволення соціальних потреб персоналу до їх складу входять об'єкти соціально-побутового призначення.

Джерело: складено автором на основі [97, с. 165]

Цікавою, на нашу думку, є «ринкова» класифікація необоротних активів щодо їх реального внеску до кінцевого фінансового результату діяльності підприємства.

За цією ознакою необоротні активи можуть бути розділені на «живі» (реально генерують прибуток) і «мертві» (генерують збитки). Доцільно зазначити, що науковці пропонують виокремлення різних класифікаційних ознак необоротних активів, проте в бухгалтерському обліку найпоширенішою є класифікація за формою функціонування (за функціональними видами), що й використовується для цілей бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Класифікація необоротних активів за функціональними видами та їх складові

Джерело: складено автором на основі [51]

Класифікація сприяє більш розширеному розумінню економічної структури необоротних активів [21; 51]:

1. Належно функціонального критерію, до необоротних активів належать такі складові як основні засоби й нематеріальні активи, поточні капітальні інвестиції,

обладнання для монтажу, довгострокові фінансові інвестиції та інші види основних фондів.

2. Згідно характеру власності необоротні активи розподіляються на особисті активи, котрі повинні включати довгострокові активи або майно підприємства, показані у балансі, і в тому числі необоротні активи, котрі перебувають в оренді і використовуються підприємством з причини договору винайму з його власником.

3. Згідно характеру функціонування певних типів економічної діяльності певної компанії виокремлюють необоротні активи, котрі призначені для обслуговування операційної діяльності (тобто операційні необоротні активи), або необоротні активи, які застосовуються у виробничій діяльності, основні засоби, та фінансові необоротні активи, котрі застосовуються у фінансовій діяльності – довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, необоротні активи, що використовуються для інвестиційної діяльності у реальному секторі – інвестиційні необоротні активи.

Як відомо, найбільшу частку у складі необоротних матеріальних активів складають основні засоби. Саме забезпеченість основними засобами є тією рушійною силою, за допомогою якої починає працювати підприємство, а в подальшому розширювати безпосередньо свою діяльність.

До інших необоротних матеріальних активів переважно відносяться активи з невеликою вартістю, з терміном служби більше одного року або активи виробничого циклу. Важливо відмітити, що підприємство самостійно встановлює вартісну межу між основними засобами і малоцінними необоротними матеріальними активами, що обов'язково обумовлюється у Наказі про облікову політику. Традиційно поняття необоротні матеріальні активи використовують у бухгалтерському обліку, як грошове відображення результату використання інтелектуальних активів [42, с. 198].

Отже, вивчення наукових літературних джерел, що вивчають проблематику визначення сутності необоротних активів, дає можливість стверджувати про відсутність єдиного бачення цієї економічної категорії. Така розбіжність прослідковується у міжнародній економічній думці, наукових напрацюваннях

вітчизняних учених-економістів та нормативно-правовій базі України. Неоднозначність та суперечливість поглядів частково ускладнюють вивчення процесу управління необоротними активами підприємства як інструменту досягнення стабільності та забезпечення процвітання національних підприємств у сучасному висококонкурентному ринковому середовищі [8].

Необоротні активи є найменш мобільною частиною активів підприємства. У процесі їх формування й управління необхідно враховувати їх переваги та недоліки. Основними перевагами необоротних активів є: менший ризик інфляційного зменшення та можливе збільшення ринкових цін на нерухомість швидшими темпами, ніж темпи інфляції; здатність приносити стабільний прибуток у разі несприятливої господарської діяльності щодо орендних та лізингових платежів; можливість більш інтенсивного використання в періоди підйому ринкової інфраструктури. До недоліків слід віднести: низький рівень маневреності, неможливість швидко змінити структуру вкладених коштів; низький рівень ліквідності і неспроможність забезпечити потік платежів у разі погіршення платоспроможності підприємства.

1.2. Система управління необоротними активами підприємства

У сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання необхідність досягнення ними високого фінансового рівня визначається особливостями ринкової економіки. При цьому вміння раціонально та ефективно розпоряджатися наявними у підприємства фінансовими ресурсами дозволяє сформувати стійке фінансове становище, конкурентні переваги порівнянні з іншими господарюючими суб'єктами, що підвищує імідж підприємства та його інвестиційну привабливість. Важливу роль у цьому питанні відіграє вміння фінансових менеджерів раціонально підійти до проблеми формування оптимальної структури необоротних активів, а також ефективного управління ними. У зв'язку з цим розробка раціональної системи управління активами вважається найбільш актуальною проблемою будь-якого суб'єкта господарювання.

Управління необоротними активами - це постійний процес аналізу, прогнозування, планування, організації, регулювання та контролю формування та використання ресурсів підприємства» [14, с. 498]. При цьому управління необоротними активами має здійснюватися з метою їх найбільш ефективного використання, що, у свою чергу, дозволить організації досягти високих результатів діяльності за інших рівних умов. Процес управління необоротними активами представлено на рис. 1.3.

Особливість управління необоротними активами полягає в тому, що воно ґрунтується на їхньому кругообігу. При цьому «метою управління необоротними активами є визначення форм і методів впливу на ці активи підприємства у процесі здійснення різних фінансових операцій, оптимізації їх розміру, підвищення ефективності використання» [14, с. 204]. Слід зазначити, що велика кількість різних форм і видів необоротних активів визначає особливість управління я ними. Крім того управління необоротними активами має бути спрямовано на вдосконалення використання того чи іншого виду окремо, і при цьому воно має здійснюватися постійно, щоб забезпечити вищі результати діяльності підприємства.

Необхідно підкреслити, що управління необоротними активами є складнішим завданням порівняно з управлінням оборотними активами, що обґрунтовується низьким рівнем їхньої мобільності. Звідси виникають проблеми своєчасного оновлення основних фондів, спричинені нераціональним підходом до формування джерел фінансування необоротних активів. Це, своєю чергою, позначається зростання витрат виробництва, зростання собівартості продукції, зниження ефективності діяльності та прибутку підприємства, погіршення конкурентоспроможності. Тому формування стабільних джерел фінансування необоротних активів у механізмі керування виділено в окремий етап [13].

Рис. 1.3. Механізм управління необоротними активами підприємства

Джерело: складено автором на основі [3; 95]

В системі формування і реалізації політики управління необоротними активами підприємства однією з найбільш важливих функцій фінансового менеджменту є забезпечення своєчасного і ефективного їх оновлення. Послідовність прийняття управлінських рішень з питань оновлення необоротних активів така [72]:

1. Формування необхідного рівня інтенсивності оновлення окремих груп необоротних активів підприємства. Інтенсивність оновлення необоротних активів визначається двома основними факторами – їх фізичним і моральним зносом, в процесі яких необоротні активи поступово втрачають свої початкові функціональні

властивості і їх подальше використання в операційному процесі підприємства стає чи технічно неможливим, чи економічно недоцільним.

Рис. 1.4. Кругообіг амортизаційних відрахувань в процесі господарської діяльності підприємства

Джерело: складено автором на основі [72]

Амортизаційна політика підприємства - складова частина загальної політики управління необоротними активами, яка полягає в індивідуалізації рівня інтенсивності їх оновлення відповідно до специфіки їх експлуатації в процесі операційної діяльності. Залежно від прийнятої на підприємстві облікової політики можуть використовуватися різні методи нарахування амортизації, а саме, прямолінійний метод; метод зменшення залишкової вартості; кумулятивний метод; метод прискореного зменшення залишкової вартості; виробничий метод. Амортизація тісно пов'язана із кругообігом необоротних активів (рис. 1.4). Залежно від прийнятої на підприємстві облікової політики можуть використовуватися різні методи нарахування амортизації.

2. Визначення необхідного обсягу оновлення необоротних активів в майбутньому періоді та вибір найбільш ефективних форм їх оновлення. Оновлення необоротних активів може здійснюватися на простій і розширеній основі, відображаючи процес простого чи розширеного їх відтворення.

Організаційними форми оновлення необоротних активів на простій основі є:

- поточний ремонт – часткове оновлення основних засобів (фінансується за рахунок витрат виробництва);
- капітальний ремонт – значне відновлення основних засобів і часткова зміна їх окремих видів (фінансується за рахунок частини накопичених амортизаційних відрахувань і списується на витрати підприємства);
- придбання нових видів необоротних активів – заміна зношених основних засобів у межах нагромаджених амортизаційних відрахувань.

При розширеному відтворенні формування (будівництво, створення, придбання) нових видів необоротних активів здійснюється із залученням додаткових фінансових ресурсів (понад накопиченої амортизації): прибутку, довгострокових позик, випуску цінних паперів. Оновлення необоротних активів в процесі їх розширеного відтворення може здійснюватися у таких формах, як реконструкція та модернізація.

3. Визначення вартості оновлення необоротних активів в розрізі різних його форм. Методи визначення вартості оновлення необоротних активів диференціюються в розрізі окремих форм цього оновлення. Вартість оновлення необоротних активів, що здійснюється шляхом поточного і капітального ремонту, визначають на основі розробки планового бюджету їх проведення (кошторису затрат). При підрядному способі здійснення ремонтних робіт основу розробки планового бюджету складають тарифи на послуги підрядчика, а при господарському – витрати підприємства калькуюють за окремими їх елементами.

Вартість оновлення необоротних активів в процесі розширеного їх відтворення визначається в процесі розробки бізнес-плану реального інвестиційного проекту.

Політика управління використанням необоротних активів – це частина фінансової стратегії підприємства, суть якої полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення і високій ефективності використання. Вибір схеми фінансування необоротних активів підприємства нерозривно пов'язаний з урахуванням особливостей використання як власного, так і позикового капіталу [35].

Фінансування оновлення необоротних активів зводиться до двох варіантів: за рахунок власних коштів; за рахунок змішаного фінансування.

Вибір відповідного варіанта фінансування оновлення необоротних активів здійснюється з урахуванням таких основних факторів [104]:

- достатності власних фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку підприємства у майбутньому періоді;
- вартості довгострокового фінансового кредиту в порівнянні з рівнем прибутку, що генерується оновленими видами необоротних активів;
- досягнутого співвідношення використання власного і позикового капіталу, що визначає рівень фінансової стійкості підприємства;
- доступності довгострокового фінансового кредиту для підприємства.

Підприємство, що використовує тільки власний капітал для формування необоротних активів, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи свого розвитку (тому що не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку) і не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

Підприємство, що використовує позиковий капітал для формування необоротних активів, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, однак, у більшій мірі генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства, які збільшуються в міру нарощення питомої ваги позикових коштів у загальній сумі використовуваного капіталу.

У процесі фінансування оновлення окремих видів необоротних активів одним із найбільш складних завдань фінансового менеджменту є вибір альтернативного варіанта - придбання цих активів у власність або їх оренда (або лізинг). При виборі між цими альтернативними варіантами необхідно зважувати всі переваги і недоліки орендних (лізингових) операцій.

Стратегічною метою управління основними засобами підприємства є забезпечення максимально ефективного використання при мінімальних витратах на їх утримання та обслуговування.

Завдання управління необоротними активами підприємства [110]:

- 1) визначення розміру потреби в прирості необоротних активів;
- 2) розробка плану розвитку матеріально-технічної бази підприємства;
- 3) вибір форми задоволення потреби в прирості необоротних активів;
- 4) обґрунтування ремонтної політики підприємства;
- 5) оптимізація строків експлуатації основних фондів.

Оптимальний термін експлуатації може бути визначено як період експлуатації, в якому забезпечується максимізація нагромадження коштів для відновлення необоротних активів за рахунок амортизаційних відрахувань з урахуванням обсягів їх використання на проведення ремонтних робіт.

Кінцевою метою функціонування системи управління необоротними активами є формування ефективної системи їх кругообігу, рис. 1.5.

Як видно, необоротні активи в процесі повного циклу вартісного кругообігу проходять три основні етапи.

На першому етапі сформовані підприємством необоротні активи (основні засоби і нематеріальні активи) в процесі свого використання і зносу переносять частину своєї вартості на готову продукцію; цей процес здійснюється протягом багатьох операційних циклів і триває до повного зносу окремих видів необоротних активів.

На другому етапі в процесі реалізації продукції знос необоротних активів накопичується на підприємстві у формі амортизаційних відрахувань.

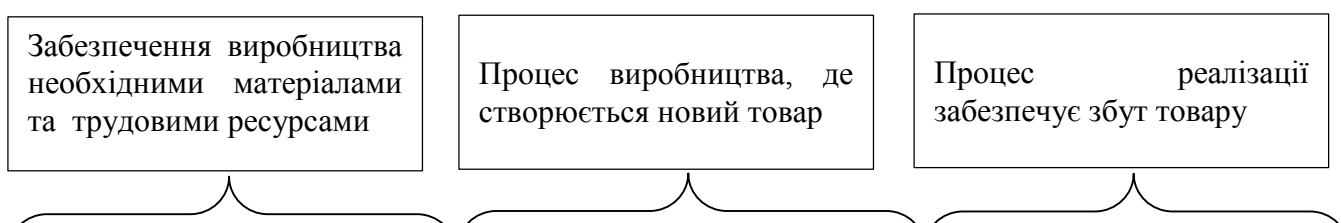

Рис. 1.5. Характер руху необоротних активів в процесі кругообігу капіталу

Джерело: складено автором на основі [110]

На третьому етапі амортизаційні засоби як частина власних фінансових ресурсів підприємства спрямовується на відновлення діючих (поточний капітальний ремонт) або придбання нових видів необоротних активів. Період часу, протягом якого відбувається повний цикл кругообігу вартості конкретних видів необоротних активів, характеризує термін їхньої служби [110].

Таким чином, для того щоб діяльність підприємства була безперервною та ефективною, необхідно постійно здійснювати управління необоротними активами. Запропонований механізм управління активами, що враховує особливості необоротних активів, дасть можливість фінансовим менеджерам досягти раціональності їх використання та на основі цього підвищити кінцеві результати діяльності організації.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства

Управління необоротними активами є найважливішим елементом фінансового менеджменту підприємства, який відіграє значну роль в управлінні використанням

його капіталу та істотно впливає на кінцеві результати господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Розглядаючи управління необоротними активами як систему, необхідно враховувати специфіку зазначених активів, що обумовлена, по-перше, тривалим терміном їх корисного використання та тією обставиною, що вони багаторазово беруть участь у виробничих циклах діяльності підприємства, відповідно, переносячи свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами у вигляді амортизаційних відрахувань; а, по-друге, високою вартістю їх окремих елементів (будівель, споруд, обладнання), що передбачає відволікання значних обсягів коштів із господарського обороту у разі потреби їх відновлення, заміни чи модернізації. Тому для забезпечення ефективного управління необоротними активами на підприємстві необхідне опрацювання таких сегментів його фінансової політики, як амортизаційна та інвестиційна [61].

Ефективне управління необоротними активами – це таке управління, яке забезпечує реалізацію наступних завдань:

1) формування необоротних активів необхідної величини, здатної повною мірою забезпечити виробничо-господарський процес господарюючого суб'єкта; необхідної структури (у розрізі основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових вкладень та ін.); належного стану з точки зору їхньої придатності (рівню зношеності) та інтенсивності оновлення;

2) забезпечення раціонального співвідношення необоротних та оборотних активів як взаємодоповнюючих складових використання власного та позикового капіталу підприємства [62];

3) формування оптимальної структури джерел фінансування оновлення необоротних активів, яким притаманний ризик морального та фізичного старіння [78];

4) підвищення ефективності виробничо-економічної діяльності підприємства загалом, тобто, реалізація всіх вище перерахованих завдань з метою максимізації прибутку та рентабельності, збільшення ринкової вартості організації [61].

Наразі в економічній науці існують різноманітні підходи до оцінки ефективності необоротних активів підприємства, які узагальнимо у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Наукові доробки щодо оцінювання ефективності використання основних
необоротних активів

Автори	Суть підходу та показники аналізу
Покропивний С. Ф. [77]	показники ефективності відтворення необоротних активів; показники використання необоротних активів
Городня Т. [18]	показники стану та руху необоротних активів; показники завантаження необоротних активів; показники технічного оснащення підприємства; показники ефективності використання необоротних активів
Мацибора В. І., Збарський В. К. [52]	показники, які характеризують відтворення необоротних активів, (їх технічний стан); показники, що висвітлюють оснащеність підприємства засобами праці; показники, які характеризують ефективність використання необоротних активів
Волков О. І. [11]	показники, що характеризують склад необоротних активів; показники структури необоротних активів; показники технічного стану та утримання необоротних активів; техніко-економічних показників використання необоротних активів

Джерело: складено автором на основі [11; 18; 52; 77]

Отже, для оцінки ефективності управління необоротними активами необхідно використовувати комплексний підхід, що передбачає широке охоплення вище виділених завдань. Це означає, що недостатньо забезпечити підприємство всіма елементами необоротних активів, необхідними для безпосереднього використання їх як у виробничих (основні засоби та нематеріальні активи), так і в інвестиційних цілях (довгострокові фінансові інвестиції), потрібно також досягти такого рівня ефективності їх використання, яке сприяло б досягненню позитивного економічного ефекту всієї господарської діяльності підприємства в цілому [61].

Алгоритм оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства представлений на рис. 1.6.

Отже, ефективним слід вважати таке управління необоротними активами, яке спрямоване на досягнення поставленої мети, тобто, врахування специфіки цільового підходу до визначення ефективності управління фінансами у будь-якому з його сегментів [60]. До основних цілей у рамках ефективного управління слід

віднести досягнення запланованих показників, що розглядаються на кожному етапі оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства (рис. 1.6).

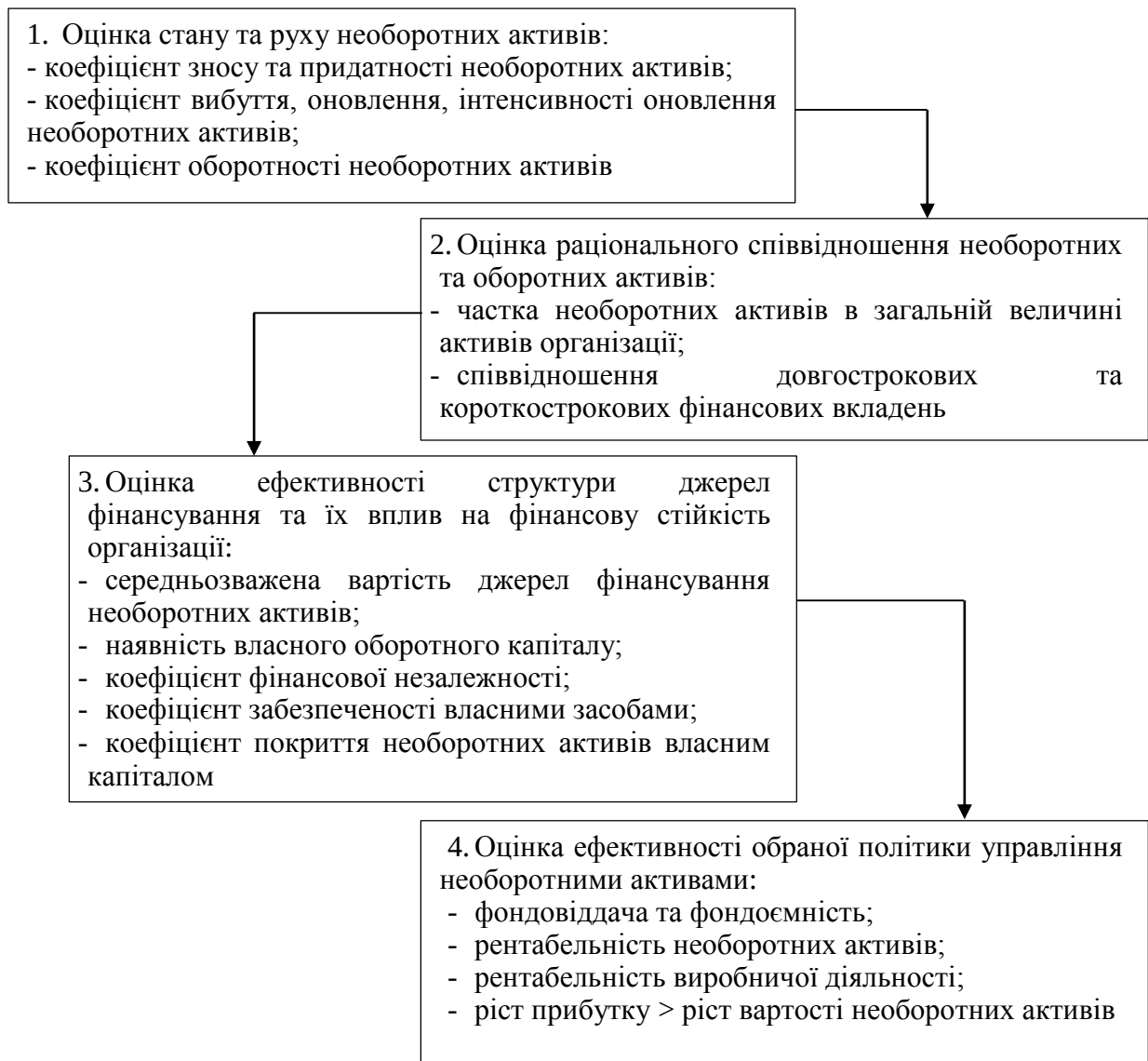

Рис. 1.6. Алгоритм оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства

Джерело: складено автором на основі [11; 18; 52; 77]

Зазначені підходи щодо оцінки ефективності використання необоротних активів ґрунтуються на наступних узагальнюючих показниках оцінки, табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Узагальнені показники ефективності використання необоротних активів

Групи показників	Назва показника	Методика визначення
1	2	3

показники, які характеризують технічний стан (відтворення) необоротних активів	коефіцієнт оновлення	характеризує співвідношення обсягу необоротних активів, які введено у оборот підприємства до загального їх обсягу
	коефіцієнт вибуття	відображає розмір необоротних активів, які виведено з оборотів підприємства до загальної вартості необоротних активів
	коефіцієнт зносу	визначається як відношення суми нарахованого зносу до залишкової вартості необоротних активів
	коефіцієнт інтенсивності відновлення необоротних активів	показує, яка частина необоротних активів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності
узагальнюючі показники використання необоротних активів	фондовіддача	характеризує обсяг виробленої підприємством продукції (робіт, послуг) у вартісних вимірниках та одиницею основних виробничих засобів або необоротних активів
	фондомісткість	показує, на яку суму потрібно придбати основних засобів або необоротних активів для випуску продукції (робіт, послуг)
	фондоозброєність	співвідношення вартості активної частини основних засобів і чисельності персоналу
	рентабельність необоротних активів	розраховується як відношення чистого фінансового результату до середньорічної вартості необоротних активів
часткові показники використання необоротних активів	коефіцієнт екстенсивного й інтенсивного використання обладнання	інтенсивне навантаження устаткування встановлюється за співвідношенням кількості виготовлених виробів за одиницю часу до технічної (паспортної) продуктивності відповідного устаткування; екстенсивне використання основних виробничих фондів відображають внутрішньозмінні, цілодобові простої устаткування
	інтегральний показник використання	узагальнений показник використання обладнання

Продовження табл.

1	2	3
	коефіцієнт змінності роботи устаткування	визначається як відношення загальної кількості відпрацьованих машино-змін за добу до кількості одиниць встановленого устаткування
	коефіцієнт напруженості	оптимізує випуск продукції в розрахунку на одиницю устаткування (загальної або виробничої площі)

	використання устаткування	
--	------------------------------	--

Джерело: складено автором на основі [19; 29; 53; 69]

При цьому слід зазначити, що критеріальні значення окремих виділених показників можуть істотно відрізнятися для комерційних підприємств які здійснюють свою діяльність у різних галузях діяльності (виробничій, торгівельній, будівельній, обслуговуючій, транспортній, фінансовій та ін.), а також різняться за розмірами (великі, середні, малі) та обсягами випускається (реалізованої) продукції. Як правило, виробничі підприємства формують досить великі обсяги необоротних активів (насамперед основних засобів), оскільки потребують відповідного обладнання, наявності виробничих приміщень та ін. Але якщо великі підприємства мають зазначені об'єкти у власності, і вони, відповідно, обліковуються на балансі, то у малих підприємств приміщення найчастіше перебувають у оренді, а устаткування – у лізингу. Торгівельні підприємства (особливо малі) потребують мінімального розміру необоротних активів, а іноді можуть повністю обходитися без них. Будівельні організації, як правило, потребують наявності окремих машин та обладнання, але їхня частка в структурі балансу також може бути дуже незначною [80].

Великі підприємства, крім основних засобів, у складі необоротних активів на балансі мають також фінансові інвестиції, іноді у дуже значних розмірах, а також нематеріальні активи, результати досліджень та розробок, прибуткові вкладення матеріальних цінностей, а малі і середні – обмежуватися лише мінімально необхідною величиною основних засобів.

Відповідно, вище вказане є наслідком того, що такі показники ефективності управління необоротними активами, як рентабельність та оборотність, які безпосередньо залежать від їх величини, не мають чітко встановлених критеріальних значень [98].

Те саме можна стверджувати, про такий показник, як частка необоротних активів у загальній величині активів підприємства. Тим не менш, безпосередньою ознакою ефективного управління буде збільшення рентабельності необоротних

активів та прискорення їх оборотності за наступний фінансовий рік. Цільовим орієнтиром можуть виступати і усереднені показники відповідної галузі. Наприклад, нормативним показником рентабельності необоротних активів для виробничих підприємств вважається його значення від 15% до 20%; для торгових організацій – від 10 до 40%, для фінансових – від 10% до 20% тощо. Якщо відхилення розрахованого показника від середніх по галузі становить 10% і більше, воно вважається критичним [62].

Цільові значення інших показників, наприклад, фінансової стійкості, можуть бути визначені більш конкретно. Система показників, згрупованих за окремими етапами оцінки, представлена в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Показники ефективності управління необоротними активами, згруповані за етапами оцінки

Показники ефективності управління необоротних активів	Критерії ефективності
1	2
Оцінка стану та руху необоротних активів	
Коефіцієнт придатності основних засобів	збільшення
Коефіцієнт зносу основних засобів	зниження
Коефіцієнти вибуття, оновлення, інтенсивності оновлення основних засобів	стан основних засобів покращується
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	збільшення
Період оборотності необоротних активів	зниження
Оцінка раціонального співвідношення необоротних та оборотних активів	
Частка необоротних активів у загальній величині активів	Встановлюється окремою організацією залежно від специфіки її діяльності
Співвідношення довгострокових та короткострокових фінансових вкладень	
Оцінка ефективності структури джерел фінансування та її впливу на фінансову стійкість організації	
Власний оборотний капітал	≥ 0
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\in [0,5; 0,7]$
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	$\geq 0,1$
Середньозважена вартість капіталу	$\rightarrow \min$

Продовження табл. 1.6

1	2
Оцінка ефективності обраної політики управління необоротними активами	
Фондовіддача	збільшення
Фондомісткість	зниження
Рентабельність необоротних активів	збільшення
Рентабельність основних засобів	збільшення
Рентабельність виробничої діяльності	збільшення

Чистий прибуток підприємства	збільшення
------------------------------	------------

Джерело: складено автором на основі [61]

Підсумовуючи зазначимо, що управління необоротними активами та їх ефективністю необхідно оцінювати не ізольовано, а в системі загального управління фінансами підприємства, тобто в рамках такого управління, яке забезпечує господарюючому суб'єкту високоприбуткову діяльність, що здійснюється в умовах відносної фінансової безпеки. В той же час, провідною ознакою покращення рівня ефективного використання основних засобів суб'єкта підприємництва є збільшення обсягів виробництва продукції (виконання робіт чи надання послуг). Це потребує наявної та структурованої кількості обладнання, прогресивної його продуктивності та результативності використання.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин в сфері управління необоротними активами підприємства

Основою ефективного функціонування будь-якого суб'єкта господарювання є наявність господарських засобів, відповідних за кількісними та якісними характеристиками особливостям проваджуваної діяльності. Найбільш інноваційно-спрямованими сучасними господарськими засобами можна вважати необоротні активи, як несуть суттєві переваги для підприємств, що їх використовують.

Питання в сфері управління необоротними активами неможливо розглядати окремо від проблематики їх нормативно-правового забезпечення, оскільки саме законодавче середовище має визначальний вплив на те, яка саме інформація про необоротні активи буде використовуватися в діяльності підприємств.

Під нормативно-правовим забезпеченням управління необоротними активами розуміють взаємопов'язану систему законодавчих і нормативних актів, а також всіх інших документів (затверджених як на загальнодержавному рівні, так і на рівні певної галузі чи окремого підприємства), що забезпечують встановлення правових

основ і конкретних правил щодо формування інформації про необоротні активи в системі управління суб'єкта господарювання.

Вітчизняні науковці [27; 67; 89], як правило, виділяють чотири рівні нормативно-правового регулювання України. Беручи це до уваги, систему нормативно-правового управління необоротними активами також структуруємо за чотирма рівнями.

I рівень – нормативно-правові акти найвищої юридичної сили Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України.

II рівень – документи, що визначають загальні принципи, правила і способи управління необоротними активами.

Міжнародні стандарти: МСБО (IAS) 16 «Основні засоби»; МСБО (IAS) 38 «Нематеріальні активи» тощо.

Національні стандарти: НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [31]; НП(С)БО 7 «Основні засоби» [70], НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [64], НП(С)БО 14 «Оренда» [68]; НП(С)БО 27 «Необоротні активи» [65], НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [37], Національні стандарти оцінки №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» та №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [73].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [75].

III рівень – методичні вказівки, рекомендації та роз'яснення. Порядок застосування типових форм первинного обліку основних засобів. Порядок застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Інструкція з інвентаризації основних засобів,

нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків;

IV рівень – внутрішні документи суб'єктів господарювання. Наказ про облікову політику в частині необоротних активів. Робочий план рахунків в частині необоротних активів. Графік документообігу.

Перші три рівні регулюються на рівні держави і є обов'язковими для виконання усіма підприємствами та організаціями. При чому документи певного рівня не повинні протирічити документам більш вищого рівня. Документи четвертого рівня формуються безпосередньо на підприємстві. Так, в наказі про облікову політику щодо необоротних активів доцільно визначити вартісну межу віднесення активів до інших необоротних матеріальних активів, строк корисного використання (експлуатації) об'єкта інших необоротних матеріальних активів, методи нарахування амортизації, випадки, коли ліквідаційна вартість не використовується при обчисленні амортизації.

У складі необоротних активів обліковуються основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні необоротні активи: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі, силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, столовий, кухонний та господарський інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, тимчасові нетитульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали довготривалого використання з науковою метою, авторські та суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності, інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання.

Найважливішим законодавчим актом, що регулює питання в сфері управління основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р №996-XIV зі змінами та доповненнями. Даний

Закон регулює систему ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також їх державне регулювання на підприємстві в цілому [82].

Згідно з правилами, визначеними підпункт 14.1.138 пункту 14.1 статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 655-VIII від 17.07.2015 Податкового кодексу, основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість 7 яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [76].

Об'єкт основних засобів – це закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього, або окремий конструктивно – відокремлений об'єкт, що призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно об'єднаних предметів одного або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування приладдя, керування та єдиний фундамент, у наслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс певну роботу, тільки в складі комплексу, а не самостійно.

Податковим кодексом України визначається класифікація основних засобів у залежності від строку їх корисного використання та об'єкти основних засобів, що підлягають амортизації, яка наведена в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Класифікація основних засобів згідно ПКУ

		Строк корисного використання	Метод амортизації, дозволений ПКУ
Група	Найменування		
1	2	3	4
1	Земельні ділянки	Невизначений	Амортизація не нараховується

2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15	Усі методи, крім методу прискореного зменшення залишкової вартості
3	Будівлі,	20	
	Споруди	15	
	передавальні пристрої	10	
4	Машини та обладнання з них інформаційне обладнання:	5	Метод прискореного зменшення залишкової вартості або будь-який інший
5	Транспортні засоби	5	Метод прискореного зменшення залишкової вартості або інший
6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4	Усі, крім методу прискореного зменшення залишкової вартості
7	Тварини	6	
8	Багаторічні насадження	10	
9	Інші основні засоби	12	Виробничий або прямолінійний

Джерело: складено автором на основі [39]

Поняття лізингу основних засобів регулюється законом України «Про фінансовий лізинг» від 14 січня 1999 року N 394-XIV, із змінами від 11 грудня 2003 року N 1381-IV [86].

Формування інформації про основні засоби регулюється Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.8

Перелік стандартів, що регулюють питання в сфері управління основними засобами

Номер та назва стандарту	Об'єкт регулювання	Пояснення
1	2	3
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [31]	Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів	Розкриває склад та елементи фінансової звітності, наводить якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки та регулює розкриття інформації у фінансовій звітності.
НП(С)БО 7 «Основні засоби» [72]	Методологічні засади формування інформації про основні засоби у	Наводить критерії визнання об'єкта основних засобів активом, вказує на методи оцінки, переоцінки та амортизації основних

Продовження табл. 1.8

1	2	3
	бухгалтерському обліку та звітності	засобів, регулює формування інформації про зменшення корисності та вибуття основних засобів, а також розкриття інформації про них у примітках до фінансової звітності.

НП(С)БО 14 «Оренда» [68]	Методологічні засади формування інформації в бухгалтерському обліку про оренду необоротних активів та розкриття її у фінансовій звітності	Вирізняє фінансову та операційну оренду, і відповідним чином надає інформацію про ведення обліку оренди як в орендаря, так і в орендодавця, про продаж активу з укладанням угоди про його одержання продавцем в оренду і розкриття інформації про оренду в примітках до фінансової звітності.
НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [65]	Методологічні засади формування інформації в бухгалтерському обліку про необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу	Визначає критерії визнання та оцінки необоротних активів, утримуваних для продажу, визнання та оцінку припиненої діяльності, та вказує інформацію, що наводиться в примітках до фінансової звітності про активи та групи вибуття, утримувані для продажу, а також припинену діяльність
НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [33]	Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зменшення корисності активів та її розкриття у фінансовій звітності	Визначає критерії визнання та оцінки зменшення корисності активів, надає інформацію про облік відновлення корисності активу, зменшення та відновлення корисності групи активів, яка генерує грошові потоки та її розкриття у примітках до фінансової звітності
НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [37]	Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про інвестиційну нерухомість	Визначає критерії визнання та оцінки інвестиційної нерухомості, умови переведення нерухомості до інвестиційної нерухомості та виведення зі складу інвестиційної нерухомості, вибуття інвестиційної нерухомості, та відображення таких операцій у примітках до фінансової звітності

Джерело: складено автором на основі [39]

Рух основних засобів, а саме надходження і вибуття оформляється первинними документами, що визначені наказом Міністерства статистики України про затвердження типових форм первинного обліку.

Надходження основних засобів на підприємство оформляється Актом прийому-передачі (внутрішнього-переміщення) форма ОЗ-1, актом здачі відремонтованих, реконструйованих, та модернізованих об'єктів форма ОЗ-2, Актом встановлення пуску та демонтажу будівельних машин форма ОЗ-5.

Акт прийому-передачі основних засобів застосовується для оформлення, зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів для введення їх в експлуатацію, при оформленні внутрішнього переміщення, а також виведення їх зі

складу основних засобів внаслідок їх передачі іншому підприємству. Він оформляється комісією в одному примірнику в моменти поступлення чи вибуття основних засобів. Після цього акт з доданою до неї технічною документацією підписується керівником і головним бухгалтером.

Акт здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів підписується відповідним працівником відділу та представником організації, що проводила ремонт чи модернізацію. Документ складається в двох екземплярах. Один передається органам що здійснюють ремонт, інший в бухгалтерію. На кожен об'єкт основних засобів відкривається інвентарна картка обліку основних засобів (в бухгалтерії) за формою ОЗ-6 на підставі Акту передачі основних засобів, технічної та іншої документації.

В інвентарній картці записуються основні якісні та кількісні характеристики основних засобів (назва підприємства, місцезнаходження, первісна вартість, норма амортизаційних відрахувань, рік випуску, суму зносу, дату введення в експлуатацію, № техпаспорта). Всі зміни, що відбуваються з основними засобами обов'язково реєструються в інвентарній карті.

Для реєстрації інвентарної картки використовується опис інвентарних карток обліку ОЗ-7. Записи в якому ведуться в розрізі класифікаційних груп, видів основних засобів.

Вибуття основних засобів оформлюється формою ОЗ-1, Актом на списання ОЗ-3 і Актом на списання автотранспорту – форма ОЗ-4. При безоплатній передачі іншому підприємству форма ОЗ-1 складається в двох екземплярах обом сторонам. При продажу Акт складається в трьох примірниках. Перших два залишається у продавця, третій передається покупцю. Акт на списання основних засобів використовується при оформленні вибуття основних засобів при повному чи частковому їх списанні. Акт складається в двох примірниках. В Акті вказуються затрати по списанню, а також вартість матеріальних цінностей отриманих в результаті ліквідації. Акт на списання автотранспортного засобу застосовується для оформлення списання легкового чи вантажного автомобіля, причепа внаслідок їх повної ліквідації [105].

З 1 січня 2008 року набув чинності П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [37]. Інвестиційна нерухомість – це власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримуються з метою оренди земельних платежів, а не з метою одержання платежів, а не для виробництва товарів, надання послуг або продажу в процесі звичайної діяльності.

Якщо на підприємстві є земельні ділянки, будівлі чи споруд, які вона використовує для виробництва потрібних товарів, надання послуг або для інших цілей, то такі об'єкти іменуються – операційна нерухомість.

До інвестиційної нерухомості відносять:

а) землю, утримувану для довгострокового збільшення капіталу, а не для короткострокового продажу під час звичайної діяльності;

б) землю, утримувану для майбутнього, але ще не визначеного використання. (Якщо підприємство ще не визначилося, чи буде воно використовувати землю як нерухомість, зайняту власником, чи для короткострокового продажу під час звичайної діяльності, тоді така земля вважається утриманою для збільшення капіталу);

в) будівлю, яка є власністю суб'єкта господарювання (або утримується підприємством, згідно з угодою про фінансову оренду) та надана в оренду згідно з однією чи кількома угодами про операційну оренду;

г) будівлю, яка не зайнята, але утримується для надання в оренду згідно з однією чи кількома угодами про операційну оренду.

Нематеріальні активи також регулюються низкою окремих нормативно-правових актів, окреме місце в яких займає система регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Таким чином, загальне юридичне законодавство виступає своєрідним підґрунтям організації управління нематеріальними активами і також потребує уваги при здійсненні господарських операцій із використанням об'єктів інтелектуальної власності (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Нормативно-правове регулювання господарських відносин у сфері інтелектуальної власності

Спеціалізація	Нормативно-правовий акт
1	2
Загальні	– Конституція України (зокрема, ст. 41 та ст. 54); – Цивільний кодекс; Кодекс про адміністративні порушення; Митний кодекс; Кримінальний кодекс; Кодекс про надра; Водний кодекс; Земельний кодекс; Лісовий кодекс; – Закон України «Про інноваційну діяльність»; – Закон України «Про інвестиційну діяльність»; – Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
Спеціальні (безпосередньо стосуються інтелектуальної власності)	1) Закони України: - «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; - «Про охорону прав на промислові зразки»; - «Про авторське право і суміжні права»; - «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; - «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; - «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»; - «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». 2) Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: - Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, та додаток до нього; роз'яснення щодо застосування Порядку; - Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми; - Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)
Стандарти у сфері інтелектуальної власності	1) Стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності; 2) Державні стандарти України (ДСТУ): – ДСТУ 3574-97 Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення; – ДСТУ 3575-97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення

Джерело: складено автором на основі [28]

Указом Президента України «Про Концепцію амортизаційної політики» затверджено концепцію, метою якої є визначення напрямів та механізмів удосконалення амортизаційної політики як чинника активізації інвестиційної діяльності в державі. Даною концепцією визначено проведення стимулюючих заходів на підвищення фінансової заінтересованості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал за рахунок коштів власних амортизаційних засобів [84].

У наказі про облікову політику підприємства, як правило, визначають наступне:

- що є об'єктом необоротних активів на підприємстві;
- порядок визначення ліквідаційної вартості необоротних активів;
- методи нарахування амортизації необоротних активів;
- порядок встановлення строку корисного використання (експлуатації) об'єкта необоротних активів.
- порядок й умови переоцінки необоротних активів.

Узагальнюючи проведені дослідження слів відмітити, що регулювання питань в сфері управління необоротними активами здійснюється на чотирьох рівнях від загальнодержавного до рівня безпосередньо кожного окремого підприємства. Через велику місткість та насиченість структури необоротних активів великою кількістю складових елементів, наразі, маємо чималий перелік нормативно-правових актів їх регулювання. Слід відмітити, що єдиним негативним фактором нормативно-правового та інформаційного забезпечення управління в сфері необоротних активів є те, що іноді нормативно-правові акти є взаємодоповнюючими, а іноді навпаки – суперечать один одному.

Висновки до розділу 1

Важливою запорукою успіху сьогодні стає не просто забезпечення максимізації прибутку, а збереження стабільності у фінансовій, інвестиційній та господарській діяльності підприємства. Забезпеченість виробничого процесу необоротними активами в оптимальній кількості та ефективне управління ними є необхідною умовою стабілізації та нормального функціонування. Однак для ефективного управління необоротними активами потрібно насамперед чітко визначити сутнісні характеристики цієї економічної категорії.

Узагальнюючи погляди науковців, можна сказати, що необоротні активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять свою вартість

на продукцію частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року.

Політика управління необоротними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення та високої ефективності використання. Управління необоротними активами - це постійний процес аналізу, прогнозування, планування, організації, регулювання та контролю формування та використання ресурсів підприємства». При цьому управління необоротними активами має здійснюватися з метою їх найбільш ефективного використання, що, у свою чергу, дозволить організації досягти високих результатів діяльності за інших рівних умов.

Для оцінки ефективності управління необоротними активами необхідно використовувати комплексний підхід, що передбачає широке охоплення великого кола завдань. Це означає, що недостатньо забезпечити підприємство всіма елементами необоротних активів, необхідними для безпосереднього використання їх як у виробничих (основні засоби та нематеріальні активи), так і в інвестиційних цілях (довгострокові фінансові інвестиції), потрібно також досягти такого рівня ефективності їх використання, яке сприяло б досягненню позитивного економічного ефекту всієї господарської діяльності підприємства в цілому.

Систему нормативно-правового управління необоротними активами структурують за чотирма рівнями. I рівень – нормативно-правові акти найвищої юридичної сили. II рівень – документи, що визначають загальні принципи, правила і способи управління необоротними активами. III рівень – методичні вказівки, рекомендації та роз'яснення. IV рівень – внутрішні документи суб'єктів господарювання. Через велику місткість та насиченість структури необоротних активів великою кількістю складових елементів, наразі, маємо чималий перелік нормативно-правових актів їх регулювання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ІСКРА»

2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства

Розвиток швейних виробництв незмінно супроводжується розвитком унікальних технологій, інновацій сфери технічного забезпечення основних та допоміжних виробництв. Разом з тим, розвиток швейної індустрії в Україні сповільнюється недостатньо розвинутою інвестиційною та інноваційною діяльністю, недостатнім рівнем конкурентоспроможності швейної продукції поряд із зарубіжними аналогами.

Відзначимо, що в Україні переважна більшість малих швейних підприємств відповідають конкурентним умовам середовища та мають резерви для переходу на більш високий рівень розвитку. Разом з тим існує низка проблем, які притаманні галузі: зовнішні ринки є важкодоступними для співпраці; конкуренція імпортованих товарів через наявність переваг у ціні та якості; недовіра інвесторів через складну політичну ситуацію у країні; відсутність у персоналу необхідних технологічних навиків через невідповідність професійної підготовки (відсутність інженерів-технологів); неконкурентна заробітна плата, що спричинює зовнішню міграцію; відсутність у виробників сертифікатів Євро-1 для безмитного експорту в країни Європейського Союзу (оскільки працюють за спрощеною системою оподаткування) та ін. [99].

Це все зумовило розвиток кризових процесів у швейній галузі України в цілому, а ковідний і постковідний періоди ще більше їх посилили, про що свідчать результати дослідження, які констатують спад виробництва у 2019-2021 рр. Відмітимо, що особливо у 2020-2021 р. криза у галузі поглибилася через пандемію, викликану COVID-19 та, як наслідок цього, виникли проблеми, пов'язані із поставками сировини. В даному випадку проблема сировинної імпортозалежності вітчизняних підприємств текстильної галузі вийшла на перший план.

Досліджуючи індекси текстильного виробництва, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (табл. 2.1) за даними Державного комітету статистики [23] у помісячному розрізі 2021 рр. з'ясовано, що починаючи з серпня 2021 року поступовий спад виробництва зупинився та намітилися тенденції щодо незначного зростання виробництва у галузі текстильної промисловості (табл. 2.1)

та фарбування хутра												
Виробництво взуття	103,9	101,8	91,6	78,5	72,2	73,9	76,0	75,8	78,6	79,2	78,9	80,4

Джерело: Джерело: складено автором на основі [23]

Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Іскра» - це сучасне підприємство швейної промисловості, що займається виробництвом і продажем спецодягу: робоча уніформа, комунікаційний одяг, плащі з водовідштовхувальним просоченням, вишивка на одязі фірмового знаку, логотипу. Підприємство засноване на основі добровільного об'єднання внесків засновників для подальшого здійснення виробничо-господарської діяльності (виробництва та реалізації спецодягу та інших виробів народного споживання), а також здійснення іншої діяльності, не забороненої діючим Законодавством України та установчими документами, якими є Установчий договір та Статут Товариства.

Згідно Статуту ТОВ «Іскра» основною метою діяльності Товариства є:

- задоволення потреб споживачів у спецодязі та інших товарах народного споживання, насичення ринку товарами;
- зростання продуктивності праці на підприємстві, підвищення ефективності його діяльності, задоволення прямої зацікавленості працівників підприємства в результатах своєї праці.

Предметом діяльності Товариства є:

- виробництво і реалізація спецодягу;
- заснування власних іноземних або спеціальних підприємств та організацій, у тому числі з іноземними підприємствами;
- розробка та виготовлення нових виробів, нових технологій;
- здійснення експортно-імпортних операцій (кредитних, бартерних, лізингових та інших), здійснення кредитної діяльності згідно діючого законодавства;
- реалізація виробленої продукції згідно укладених договорів у порядку вільного продажу;

- здійснення іншої комерційної, посередницької та зовнішньоекономічної діяльності, що не суперечить законодавству України тощо.

Підприємство на сьогоднішній день пишається не тільки широким асортиментом виробів, а й високою якістю продукції, яка не поступається вітчизняним аналогам.

Спочатку, компанія спеціалізувалася на пошитті спецодягу для працівників таких сфер діяльності, як будівельна, медична та комунальна. Сьогодні ж збільшується обсяг та асортимент виготовленої продукції за рахунок виробництва медичного одягу (зокрема одноразових масок та захисних костюмів для лікарів в період розвитку пандемії, пов'язаної із COVID-19), одягу для охоронних служб, працівників працюють в сфері послуг краси, харчування.

ТОВ «Іскра» надає ряд наступних послуг:

- а) проектування і розробку моделей одягу;
- б) підбір оптимальної сировини для виготовлення високоякісної продукції;
- в) пошиття спецодягу на замовлення найвищого рівня за доступною ціною.

Пошиття робочого спецодягу передбачає узгодження ряду наступних питань:

- загальні функціональні можливості одягу. Йдеться про дизайн, виходячи з видів робіт, якщо одяг призначається для слюсаря чи сантехніка, то обов'язково повинні бути додаткові кишеньки для різних невеликих інструментів і елементів;
- вимоги до безпеки (чи потрібно наносити світловідбиваючі елементи, використовувати вогнетривкі матеріали з антистатичними властивостями);
- яка тканина буде використовуватися (все залежить від специфіки роботи);
- корпоративний дизайн і кольори (тут все просто, можуть бути нюанси, які стосуються побажань клієнта щодо місця нанесення логотипу організації).

Досліджуване підприємство здійснює розробку моделей за бажанням замовника. Впровадження корпоративного стилю на більшості підприємствах країни робить цю послугу все більш затребуваною. Фахівці підприємства в короткі терміни підбирають тканину і створюють одяг найвищої якості, що повністю відповідає вимогам клієнтів щодо кольорової гами і використовуваних матеріалів

з урахуванням діючих норм і правил у сфері розробки, пошиття та сертифікації одягу.

Також конструктори підприємства приймають і виконують замовлення щодо внесення змін до деяких базових моделей, а саме: можуть бути змінені форми кишень, блискавок, їх кількість, наявність або відсутність капюшона, колір, тип тканини і т.д.

Асортиментна політика ТОВ «Іскра» є досить гнучкою, адже в залежності від вимог замовника, економіст підприємства може окремо розрахувати калькуляцію різних варіантів спецодягу в залежності від ціни, якості та його функціонального призначення:

- низько бюджетна уніформа (зима/ літо), яка не володіє якимись особливими захисними властивостями, однак при її виготовленні дотримуються всі існуючі вимоги;

- середньо бюджетний повнофункціональний спецодяг - має оригінальний дизайн, хороші захисні властивості. Для її виробництва неї підбираються матеріали, що відповідають підвищеним технічним вимогам;

- вузькопрофесійна уніформа спецпризначення - це одяг, що забезпечує надійний захист на підприємствах з підвищеною небезпекою.

Основними споживачами продукції ТОВ «Іскра» є:

- державні підприємства;
- комунальні служби;
- будівельні компанії;
- заводи та виробничі цехи різних розмірів;
- охоронні фірми;
- приватні клініки.

Для пошиття одягу підприємство використовує як вітчизняну, так і імпорتنу сировину. Роботою з матеріально-технічного постачання підприємства займається відділ матеріально-технічного постачання, який побудований за товарним принципом: кожен співробітник відділу відповідає за забезпечення підприємства певними видами сировини та матеріалів. Слід зазначити, що незважаючи на

використання підприємством повністю вітчизняної сировини і матеріалів, в структурі поставок інших видів сировини і матеріалів вітчизняна сировина і матеріали мають дуже незначну питому вагу. Таким чином, забезпечення підприємства нитками та іншими допоміжними матеріалами доводиться здійснювати звертаючись до провідних зарубіжних виробників.

Серед вітчизняних та зарубіжних постачальників слід виділити: фабрика «Золоте руно» (м. Дніпро), шерстепрядильна фабрика «Мавка» (м. Кривий Ріг), бавовняна фабрика «Демі-текс» (м. Полтава), бавовняний комбінат «Дубротекс» (м. Дубровськ), підприємства «Сіба» та «Бецема» (Швейцарія), ПАТ «Чергінівський завод хімічних волокон» (м. Чернігів) та ін. Поставки сировини і матеріалів на підприємство від вітчизняних постачальників здійснюються на умовах само вивозу, тобто транспортні витрати та перевезення сировини від постачальника до замовника покриваються за рахунок ТОВ «Іскра».

Таблиця 2.2

Основні вітчизняні постачальники ТОВ «Іскра»

Сировина	Одиниця виміру	Назва підприємства-виробника
1. Тканини курточні	М	ПАТ «Золоте руно», м. Дніпро
2. Тканини сумішеві для робочого одягу	М	ТОВ «Мавка», м. Кривий Ріг, ТОВ «Демі-текс», м. Полтава, ПрАТ «Дубротекс», м. Дубровськ
3. Підкладочна тканина	М	ПАТ «Чергінівський завод хімічних волокон», м. Чернігів, ТОВ «Мавка», м. Кривий Ріг
5. Комплектуючі (гудзики, замки- «блискавки» і т.д.)	шт.	ТОВ «Міраж», м. Житомир, ПП «Світлана», м. Київ
6. Нитки для швейних машин	шт. (бабина)	ПАТ «Чергінівський завод хімічних волокон», м. Чернігів

Джерело: складено автором за даними підприємства

Зважаючи на повномасштабне вторгнення Росії на територію нашої країни 24 лютого 2022 р. підприємству довелося переорієнтуватися на пошиття воєнного одягу і спорядження для потреб ВСУ, саме тому підприємство змінило постачальників деяких видів тканини. Крім того, варто відмітити, що деякі підприємства-постачальники тимчасово припинили свою роботу, це в першу чергу,

стосується тих, які знаходяться на Сході країни або перенесли виробничі потужності на Захід.

З міжнародними постачальниками підприємство працює на умовах міжнародного торговельного договору «Incoterm'90». Умови міжнародного бізнесового співробітництва з підприємствами м. Житомира, що базуються на положеннях вказаного договору, зареєстровані Торгово-промисловою палатою України і передбачають, що вартість доставки сировини і матеріалів включена у відпускну ціну постачальника. Підприємство є постійним діючим членом Торгово-промислової палати України.

ТОВ «Іскра» одне із сучасних підприємств області, яке обрало вірний шлях свого розвитку, змогло вистояти в скрутній економічній ситуації, яка склалася в нашій країні у 2014 р. і протистоїть негативним впливам та викликам зовнішнього середовища, які визвано світовою пандемією, пов'язаною із COVID-19, а наразі і повномасштабним вторгнення Росії на Україну. Підприємство обрало шлях осучаснення і оновлення (у цехах встановлено сучасне технологічне обладнання виробництва Італії, Німеччини, Франції, Німеччини, Чехії, Швейцарії, яке є високо автоматизованим і комп'ютеризованим, що дає можливість підприємству виготовляти різноманітний асортимент виробів високої якості), який привів до позитивних зрушень. На підприємстві ретельно розробляються бізнес-проекти розвитку підприємства.

Однією із проблем підприємства є боротьба з конкурентами, які пропонують споживачам більш вигідні умови, а саме низькі ціни (які компенсуються низькою якістю продукції), і тим самим впливають на недоотримання підприємством значної частини виручки. Саме тому, іноді обсяги виробництва продукції не відповідають його можливостям (спостерігається недовикористання наявних виробничих потужностей), а також існують проблеми зі збутом готової продукції, що виробляється не на замовленням, а для відвантаження у спеціалізовані магазини.

ТОВ «Іскра» має найбільш поширену для виробничого підприємства структуру управління (лінійно-функціональну). При такій системі управління

лінійне підпорядкування всіх питань, пов'язаних з управлінням даним об'єктом, поєднується з функціональним управлінням. Загальна кількість зв'язків залишається майже такою, як при функціональній системі, але змінюється характер зв'язків. Лінійно-функціональна система забезпечує ефективне поєднання лінійного управління з консультаційним обслуговування з боку функціональних служб без порушення прав і обов'язків лінійних керівників. Така структура передбачає, що функціональні служби отримують повноваження управління службами нижчого рівня, які виконують відповідні спеціальні функції, також відбувається делегування функціональних повноважень.

Керує підприємством директор, який координує та спрямовує діяльність товариства у відповідності із затвердженими планами, наймає та звільняє членів трудового колективу, приймає інші рішення, що належать до його компетенції.

Структура підприємства представлена такими підрозділами, як, експериментальний цех (в даному випадку лабораторія), розкрійний та швейний цех.

Основним завданням експериментального цеху є своєчасна і якісна підготовка моделей до запуску у виробництво за такими етапами: конструкторське і технологічне опрацювання нових моделей; розробка оптимальних режимів технологічних процесів виготовлення швейних виробів; виготовлення лекал, трафаретів, світлокопій; підготовка технічної документації на нову модель; оновлення асортименту виробів з урахуванням споживчого попиту і напрямку моди; вдосконалення конструкції моделей та технології обробки виробів тощо.

До складу експериментального цеху входять наступні групи: група моделювання, конструювання та технологічна група.

Основними функціями розкрійного цеху є викроювання деталей (нумерація деталей, підгонка малюнка, нанесення допоміжних ліній і розтинів), комплектування деталей, ритмічна подача крою належної якості та асортименту в швейні цехи.

Основними етапами роботи в розкрійному цеху є прийом матеріалів зі складу, настилання матеріалів з рулонів, контроль якості настилання, нанесення контурів

лекал на настил, розкрій, дублювання, комплектування і відправка крою в швейний цех.

У швейному цеху відбувається безпосереднє пошиття виробу, і проходження контролю якості кінцевих виробів.

Однією із проблем, з якою підприємство наразі зіткнулося є відсутність чітко організованої системи стратегічного планування його господарської діяльності. Відсутність такої системи позбавляє підприємство можливості планомірно розвиватися, завойовуючи нові ринки та утримувати позиції на старих. Необхідність впровадження такої системи на підприємстві не викликає сумнівів, адже іноді на підприємстві виникає проблема недозавантаженості виробничих потужностей, що свідчить про серйозні прорахунки в управлінні підприємством. Отже, зрозуміло, що система управління й організації господарської діяльності, яка наразі існує на підприємстві спрямована на максимізацію прибутку у короткостроковому періоді, хоча і приносить позитивні результати, але оптимізувати господарські бізнес-процеси у довгостроковій перспективі не здатна.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Іскра»

Хоча швейне виробництво і не є базовою галуззю національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою стабілізації, структурних перетворень економіки, задоволення потреб населення та суспільного виробництва, проте насичення ринку здоровими та конкурентоспроможними виробничими підприємствами будь-якої сфери діяльності завжди було пріоритетом економічної політики держави.

У сучасних умовах, що склалися в усьому світі, багато підприємств опинилися в досить скрутному фінансовому становищі, зросли ризики можливої неспроможності і банкрутства. Особливо гостро постала така проблема в умовах корона вірусу, коли введено повний або частковий карантин, а, відповідно, і обмеження підприємницької діяльності. Це ще більше актуалізує питання діагностики фінансово-економічного стану суб'єктів підприємницької діяльності.

Фінансово-економічний стан - це найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, вона визначає потенціал фірми, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансовому та виробничому відношенні, визначає конкурентоспроможність фірми.

До основних показників, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства, належать:

- 1) основні економічні показники діяльності підприємства;
- 2) показники майнового стану;
- 3) показники ліквідності та платоспроможності;
- 4) показники оцінки фінансової стійкості (показники оцінки структури джерел засобів підприємства);
- 5) показники ділової активності (коефіцієнти оборотності та тривалості обороту виробничих запасів, оборотних засобів, тривалість погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей, тощо);
- 6) показники аналізу рентабельності (прибутковості) (загальна рентабельність, рентабельність виробництва, рентабельність майна та продажу, тощо).

Розрахунок динаміки показників фінансово-економічного стану є обов'язковим тому, що на його основі слід розробляти та реалізовувати заходи, які спрямовані на швидке підвищення платоспроможності, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості, прибутковості, подальшого розвитку, забезпечення і зростання виробничого потенціалу.

Джерелом інформації для діагностики фінансово-економічного стану підприємства є форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», а також форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз основних економічних показників діяльності підприємства представлено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності підприємства

№	Показник	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
		2019	2020	2021	+/-	%
1	Чистий дохід, тис. грн.	0	0	1,1	1,1	100
2	Інші операційні доходи, тис. грн.	1676,3	1774,2	2210,1	533,8	31,8
3	Чистий прибуток, тис. грн.	-52,6	1,3	-85,4	-32,8	62,4
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	6058,95	5955,1	5971,85	-87,1	-1,4
5	Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	2909,05	2715,8	2520,65	-388,4	-13,4
6	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	3149,9	3239,3	3451,2	301,3	9,6
7	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	14	13	13	-1	-7,1
8	Фондовіддача	0,58	0,65	0,88	0,3	51,7
9	Фондомісткість	1,72	1,54	1,14	-0,58	-33,7
10	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	207,79	208,91	193,89	-13,87	-6,7
11	Продуктивність праці, тис. грн. /ос.	119,74	136,48	170,09	50,35	42,0
12	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, об в рік	0,53	0,55	0,64	0,11	20,8

Джерело: складено автором за даними підприємства

Проаналізувавши дані табл. 2.3 відмітимо, що 2019-2021 рр. підприємство майже не займалося виробничою діяльністю, воно відшивало незначні обсяги продукції по схемі давальницької сировини, і представляло свою техніку та площі в операційну оренду. У 2021 р. підприємство майже повністю підлаштувалося під вимоги ринку, пов'язані із COVID-19 і налагодило виробництво масок та захисних костюмів для лікарів, проте почало працювати лише за попередніми замовленнями лікарень або територіальних громад.

У 2021 р. підприємство також здавало в оренду частину своїх необоротних активів, тому варто відмітити зростання інших операційних доходів на 31,8%.

Протягом періоду дослідження зменшилася середньорічна вартість активів – на 1,4%, при чому дана ситуація викликана в першу чергу зменшенням середньорічної вартості необоротних активів на 13,4% у 2021 р. відносно 2019 р. Поряд із тим можна спостерігати зменшення фондоозброєності праці працівників на 6,7%, незважаючи навіть на зменшення їх кількості на 7,1%.

Проте, відбулося збільшення середньорічної вартості оборотних активів на 301,3 тис. грн. (9,6%) у 2021 р. відносно 2019 р., що вплинуло на пришвидшення оборотності оборотних активів на 20,8% або 0,11 оборотів на рік.

Наявність активів та джерел їх утворення призвана забезпечити стабільну та безперебійну роботу будь-якого підприємства. Аналіз динаміки та структури активів та джерел їх утворення представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика майна підприємства та джерел його формування за балансом

Показники	На 31.12.2019		На 31.12.2020		На 31.12.2021		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
1. Необоротні активи:	2817,3	46,9	2614,3	44,2	2427,0	40,2	-390,3	-13,9	-6,7
в т.ч. основні засоби	2814,4	46,8	2611,4	44,2	2424,1	40,2	-390,3	-23,9	-6,6
2. Оборотні активи	3181,0	53,1	3297,6	55,8	3604,8	59,8	423,8	13,3	6,7
в т.ч. запаси	43,8	0,7	61,1	1,0	112,6	1,9	68,8	157,1	1,2
дебіторська заборгованість	3058,7	51,7	3065,6	51,9	3135,1	52,0	76,4	2,5	0,3
грошові кошти	40,8	0,7	114,7	1,9	208,6	3,4	167,8	в 4 р.б.	2,7
ПАСИВИ									
1. Власний капітал	1085,6	18,1	1536,6	25,9	1451,2	24,1	365,6	33,7	6,0

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
в т.ч. зареєстрований капітал	1412,7	23,6	1412,7	23,9	1412,7	23,4	0	0	-0,2
нерозподілений прибуток	-2038,8	-33,9	-1587,9	-26,9	-1673,2	-27,7	365,6	-17,9	-6,2
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1863,9	31,1	1414,2	23,9	1105,6	18,3	-758,3	-40,7	-12,8
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	3048,8	50,8	2961,1	50,1	3475,0	57,6	426,2	13,9	6,8
БАЛАНС:	5998,3	100	5911,9	100	6031,8	100,0	33,5	0,6	X

Джерело: складено автором за даними підприємства

Так як майно врівноважується на підприємстві джерелами його утворення та сума активів рівня сумі зобов'язань, і називається валютою балансу, яка, як видно збільшилася на 0,6% (33,5 тис. грн.).

Активи складаються із необоротних та оборотних активів, які розподіляються на підприємстві приблизно 40 % на 60% у 2021 р. Серед необоротних активів найбільшу частку займають основні засоби підприємства, які підприємство досить часто передає в операційну оренду, і вартість яких зменшилася на 390,3 тис. грн. (23,9%) протягом 2019-2021 р. Оборотні активи, навпаки, мали приріст, а отже збільшилися на 12,3% (423,8 тис. грн.) Серед оборотних активів збільшилася вартість грошових коштів на 167,8 тис. грн. (в 4 рази), дебіторська заборгованість збільшилася на 68,8 тис. грн. (2,5%), а вартість запасів збільшилася на 68,8 тис. грн. (157,1%).

Аналізуючи джерела утворення майна варто відмітити, що пасиви представлені власним капіталом, довгостроковими зобов'язаннями та забезпеченнями та поточними зобов'язаннями та забезпеченнями. Найбільшу питому вагу в пасивах становлять поточні зобов'язання майже 60% і приблизно по 20% припадає на власний капітал та на довгострокові зобов'язання та забезпечення. Щодо динаміки пасивів, то відмітимо те, що сума поточних зобов'язань збільшилася на 426 тис. грн. (13,9%), довгострокові зобов'язання, навпаки, зменшилися на 758,3 тис. грн. (17,9 %), сума власного капіталу збільшилася на 365,6 тис. грн. (33,7%). Проте, варто підкреслити, що джерелами утворення майна, а отже фінансування господарської діяльності підприємства здійснюється здебільшого за рахунок поточних зобов'язань.

Аналіз фінансових результатів діяльності – це комплекс дій, які спрямовані на вивчення результатів діяльності підприємства за певний період часу, з метою визначення ефективності використання всіх ресурсів, виявлення можливих недоліків в управлінні цього підприємства та надання необхідної інформації для оперативного керівництва для підвищення результативності діяльності підприємства.

Зважаючи на те, що підприємство є невеликим за обсягами та знаходиться на спрощеній системі оподаткування ми не маємо можливості провести розгорнутий аналіз формування його фінансових результатів, через заповнення підприємством скороченої форми звітності. Отриманий результат представлено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Механізм формування фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021		
	1	2	3	4	+
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0	0	1,1	1,1	100
Інші операційні доходи	1676,3	1774,2	2210,1	533,8	31,8
Разом доходи	1676,3	1774,4	2211,2	534,9	31,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	0	0	1,1	1,1	100
Інші операційні витрати	1728,9	1773,1	2143,7	414,8	23,9
Інші витрати	0	0	158,4	158,4	100
Разом витрати	1728,9	1773,1	2303,2	574,3	33,2
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	-52,6	1,3	-85,4	-32,8	62,4
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	-52,6	1,3	-85,4	-32,8	62,4

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.5 можна відмітити те, що підприємство у 2019-2020 рр. виробляло дуже невеликі обсяги продукції на продаж, адже працювало за схемою давальницької сировини, і частково надавало власні виробничі потужності в оренду, виробництво на продаж почало налагоджуватися із 2020-2021 рр. із виникненням гострої потреби у масках та захисних костюмах для лікарів у період пандемії. Отже чистий дохід у 2021 р. становив 1,1 тис. грн, інші операційні доходи збільшилися на 21,8% (533,8 тис. грн.), інші операційні витрати зросли на 23,9% (414,8 тис. грн.). У 2021 р. з'явилися інші витрати, які не пов'язані безпосередньо з виготовленням продукції, проте вони негативним чином відобразилися на чистому фінансовому результаті, який у 2021 р. становив (-85,4 тис. грн.).

Оцінка фінансового стану якби підсумовує ефективність ведення підприємством власної господарської діяльності і показує забезпеченість

підприємства активами, можливість їх швидкої конвертації у грошові кошти, оптимальність сформованої структури капіталу, незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, активність підприємства як ринкового агента та можливість вчасно і швидко погасити свої поточні зобов'язання. Динаміку показників оцінки фінансового стану ТОВ «Іскра» подано у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2021 р до 2019 р., +,-
	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,04	1,11	1,22	0,18
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,04	0,07	0,06
3. Чистий оборотний капітал	132,2	306,5	658,8	526,6
4. Коефіцієнт автономії	0,18	0,19	0,24	0,06
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,49	0,49	0,42	-0,07
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	-0,29	-0,26	-0,27	0,02
7. Коефіцієнт оборотності активів	0,28	0,30	0,37	0,09
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,54	1,63	1,52	-0,02
9. Рентабельність господарської діяльності, %	-3,1	0,1	-3,7	-0,06
10. Рентабельність власного капіталу, %	-4,8	0,1	-5,9	-1,1
11. Рентабельність операційної діяльності, %	-3,1	0,1	-3,0	0,1

Джерело: складено автором за даними підприємства

Загальний коефіцієнт ліквідності свідчить про те, що активи підприємства сформовано оптимально і вони є достатньо ліквідними, а отже, підприємство спроможне погасити свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, хоча і зростає, проте є дуже низьким, і означає, що у 2020 р. лише 7% поточних зобов'язань підприємство буде спроможне погасити за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт автономії характеризує незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, отже показує частку власного капіталу у загальній сумі капіталу, авансованого у діяльність підприємства. Так, підприємство у 2021 р. 24% господарської діяльності фінансувало за рахунок власних джерел і 76% за рахунок залучених. Коефіцієнт фінансової стабільності також зменшився у 2021 р. через

зростання короткострокових зобов'язань в структурі капіталу підприємства і зменшення довгострокових.

Щодо показників ділової активності підприємства, то варто відмітити, пришвидшилася оборотність оборотних активів підприємства на 0,09 оборотів в рік, проте зменшилася оборотність власного капіталу на 0,02 обороти.

Якщо рентабельність, характеризує ефективність господарської діяльності підприємства, то варто відмітити, що підприємство здійснює неефективне збиткове господарювання, тому у 2019 р. та 2021 р. показники рентабельності мали від'ємне значення.

Підсумовуючи проведене дослідження відмітимо, що зважаючи на всі умови, за яких підприємство здійснює господарську діяльність, а саме працює на давальницькій сировині та частину необоротних активів здає в оренду, ми бачимо, що підприємство сформувало ліквідну структуру активів, підвищило свою ділову активність та автономію, отже за склавшихся умов підприємство намагається працювати максимально ефективно, використовуючи при цьому весь свій потенціал.

2.3. Оцінка системи управління необоротними активами підприємства

Крім основних господарських рішень, які безпосередньо пов'язані із виробництвом і реалізацією продукції підприємства приймають і інші, що пов'язані із розробкою та реалізацією управлінських рішень, спрямованих на розвиток діяльності, та обґрунтовують доцільність реалізації таких рішень, серед яких окреме місце займають рішення, пов'язані з управлінням необоротними активами.

З огляду на значну роль необоротних активів у будь-якому процесі чи діяльності підприємства, питання організації системи управління ними як елемента у загальній системі управління діяльністю підприємства має вагоме значення, адже завдяки науково-обґрунтованій системі управління необоротними активами можна досягти поставленої мети діяльності та винайти резерви підвищення ефективності управління діяльністю підприємства в цілому та необоротними активами зокрема.

Управління необоротними активами підприємства має за мету пошук резервів підвищення ефективності управління діяльністю підприємства в частині удосконалення аналізу необоротних активів на основі своєчасного виявлення та запобігання негативним факторам у діяльності з продажу необоротних активів та негативним чинникам, які впливають на показники формування та використання необоротних активів.

Для досягнення поставленої мети є потреба вирішити такі завдання:

- визначити такий рівень необоротних активів, при якому ефективність діяльності підприємства підвищується або як мінімум забезпечується беззбитковість діяльності;
- визначити той обсяг необоротних активів, при якому рівень ризику підприємства стати банкрутом становить критичне значення для існування підприємства як господарської одиниці;
- аналіз складу та структури необоротних активів;
- аналіз джерел утворення необоротних активів;
- аналіз динаміки та руху необоротних активів;
- виявлення причин і тенденцій зміни необоротних активів

Ці завдання спрямовані на удосконалення методичних засад управління необоротними активами, їх аналізу та контролю.

Об'єктом управління є сама діяльність підприємства в частині його необоротних активів. Окресливши об'єкт управління, вважаємо, що невід'ємним у цьому питанні є визначення того, хто має виконувати це управління. Суб'єктами системи управління необоротними активами можуть бути будь-які економічні структурні підрозділи на підприємстві, які охоплюються аналітичною роботою, виходячи із власної компетенції та поставлених завдань щодо необоротних активів підприємства. Усі вони можуть здійснювати управління у рамках тих обов'язків та повноважень, що їм надані в частині керування необоротними активами (табл. 2.7). Описані вище суб'єкти аналізу є внутрішніми.

Таблиця 2.7

Обов'язки структурних підрозділів в сфері управління необоротними активами

Економічний підрозділ	Обов'язки щодо управління необоротними активами
Відділ бухгалтерського обліку	Забезпечувати якісний облік: правильне оформлення документів первинного, поточного та підсумкового обліку та відображення у них повної і достовірної інформації про операції купівлі-продажу необоротних активів, стан їх використання; дотримання вимог нормативно-правових актів щодо обліку необоротних активів; аналіз обсягу і складу тощо
Відділ маркетингу	Складання прогнозів з продажу необоротних активів; планування собівартості продажу; аналіз впливу науково-технічного прогресу на необоротні активи та визначення ступеня морального зношення під дією НТП; аналіз ринку та пошук покупців, готових придбати необоротний актив; аналіз вимог покупців до якості необоротних активів; аналіз виконання договірних зобов'язань з продажу
Відділ капітального будівництва	Аналіз і контроль повноти і вчасності повернення об'єктів необоротних активів в експлуатацію; аналіз необоротних активів, в частині надання даних про своєчасні і якісні ремонти та поліпшення; аналіз виконання графіку поліпшень та ремонтів необоротних активів; аналіз вікового складу активів
Юридичний відділ	Аналіз документів з обліку необоротних активів щодо правильності заповнення, юридичної грамотності в оформленні та відповідності документа суті здійснюваної операції з необоротними активами; оцінка порушень договірних зобов'язань з продажу необоротних активів та розробка штрафних санкцій
Служба економічного аналізу	Розробка заходів, спрямованих на раціональну організацію управління необоротними активами; планування, аналіз та контроль за ходом виконання необоротних активів; аналіз та контроль ліквідності. Балансу в частині впливу необоротних активів на ліквідність; будування графіків, вивчення структури, динаміки, руху необоротних активів, визначення оптимальної структури необоротних активів, оцінка фінансового стану, отримання аналітичних даних від інших підрозділів підприємства та систематизація інформації в єдину сукупність даних; аналіз фінансових показників та ліквідності підприємства

Джерело: складено автором за даними підприємства

Здійснення аналізу ефективності управління необоротними активами підприємства варто починати із оцінки динаміки та структури необоротних активів, табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка та структура необоротних активів підприємства

Показники	На 31.12.2019		На 31.12.2020		На 31.12.2021		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Незавершені капітальні інвестиції	2,9	0,1	2,9	0,1	2,9	0,1	0	0	0
Основні засоби	2814,4	99,9	2611,4	99,9	2424,1	99,9	-390,3	-13,9	0
Усього за розділом I	2817,3	100	2614,3	100	2427,0	100	-390,3	-13,9	X

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.8 робимо висновок, що необоротні активи представлені незавершеними капітальними інвестиціями та основними засобами. Незавершені капітальні інвестиції протягом 2019-2021 рр. не змінилися не фізичні, а ні часткою в загальній структурі необоротних активів. Основні ж засоби зменшилися на 390,3 тис. грн. (13,9%), проте частка їх в загальній сумі необоротних активів залишилася стабільною – 99,9%.

Наступна табл. 2.9 характеризує склад та стан основних засобів ТОВ «Іскра» з 2019 р. по 2021 рр.

Таблиця 2.9

Аналіз стану та складу основних засобів ТОВ «Іскра» за залишковою вартістю

Показники	На 31.12.2019		На 31.12.2020		На 31.12.2021		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Основні виробничі засоби	2597,7	92,3	2452,1	93,9	2230,7	91,9	-367,0	-14,1	-0,4
Основні невиробничі засоби	216,5	7,7	159,3	6,1	196,3	8,1	-20,2	-9,3	0,4

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Активна частина основних засобів	2386,6	84,8	2196,2	84,1	2021,7	83,3	-364,9	-15,3	-1,5
Пасивна частина основних засобів	427,8	15,2	415,2	15,9	405,3	16,7	-22,5	-5,3	1,5
Власні основні засоби	2406,3	85,5	2308,5	88,4	2101,8	86,6	-304,5	-12,7	1,1
Орендовані основні засоби	408,1	14,5	302,9	11,6	325,2	13,4	-82,9	-20,3	-1,1
Засоби, що фактично використовуються в господарській діяльності	2597,7	92,3	2425,9	92,9	2235,3	92,1	-362,4	-13,9	-0,2
Засоби, що передані в оренду	180,1	6,4	175,0	6,7	157,8	6,5	-22,3	-12,4	0,1

Засоби, що не використовуються (тимчасово, або постійно)	36,6	1,3	10,5	0,4	33,9	1,4	-2,7	-7,4	0,1
Разом	2814,4	100	2611,4	100	2427,0	100	-390,3	-13,9	X

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.9 робимо наступні висновки. Протягом досліджуваного періоду скорочується вартість основних виробничих засобів на 367,0 тис. грн. (14,1%) та основних невикористаних – на 20,2 тис. грн. (9,3%). Крім того скоротилася частин активної частини основних засобів, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі – на 364,9 тис. грн. (15,3%), зменшення відбулося і пасивної частини основних засобів – на 5,3 тис. грн. (1,5%). Вартість власних основних засобів зменшилася на 304,5 тис. грн. (12,7%), а орендованих – на 82,9 тис. грн. (20,3%). Серед засобів, що фактично використовуються в господарській діяльності зменшення відбулося на 362,4 тис. грн. (12,4%). І відповідно серед засобів, які тимчасово не використовуються у виробничому процесі зменшення відбулося на 2,7 тис. грн. (7,4%). Це все говорить про те, що протягом досліджуваного періоду зменшилася частки саме основних засобів виробничого призначення, які могли приймати участь у виробничому процесі, були активною їх частиною.

У процесі діагностування стану основних засобів варто дослідити їх динаміку, структуру, технічний стан та показники ефективності використання засобів праці. Процес діагностування та подальшого моделювання і прогнозування проведено за даними офіційної звітності ТОВ «Іскра», табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Наявність, рух та динаміка основних засобів за первісною вартістю у 2021 році

Основні засоби	Наявність на 01.01.2021 р.		Надходження протягом року		Вибуття протягом року		Наявність на 31.12.2021 р.		Відхилення 01.01.2021 р. від 31.12.2021 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	n.c.
Усього вартість необоротних	6101,6	100	7009,1	100	7003,9	100	6106,8	100	5,2	0,1	X

активів у тому числі:											
Матеріальні активи:	6098,7	99,9	7009,1	100,0	7003,9	100,0	6103,9	99,9	5,2	0,1	0,0
будівлі, споруди	1275,2	20,9	-	0,0	120,9	1,7	1154,3	18,9	-120,9	-9,5	-2,0
машини та обладнання	4185,7	68,6	6392,3	91,2	6217,7	88,8	4360,3	71,4	174,6	4,2	2,8
транспортні засоби	274,6	4,5	-	0,0	54,8	0,9	219,8	3,6	-54,8	-19,8	-0,9
малоцінні необоротні матеріальні активи	262,4	4,3	616,8	8,8	610,5	8,6	268,7	4,4	6,3	2,4	0,1
інші основні засоби	97,6	1,6	-	0,0	-	0,0	97,6	1,6	0,0	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	2,9	0,1	-	0,0	-	0,0	2,9	0,1	0	0	0

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.10 прослідковується загальна зміна вартості засобів праці, за первісною вартістю у звітному році порівняно з попереднім роком. За цей період первісна вартість основних засобів зросла на 0,1 % або на 5,2 тис. грн. Одночасно у звітному році помітні певні зміни вартості щодо машин та обладнання які в загальній вартості займають 71,4 %. На кінець звітного року вартість машин та обладнання зросла на 174,6 тис. грн або на 4,2 %. За результатами господарської діяльності на кінець досліджуваного періоду найбільшу частку в структурі засобів виробництва займали матеріальні активи (99,9 %), що є характерною рисою для виробничих підприємств. У звітному році вартість незавершених капітальних інвестицій залишилася незмінною. Проте їх питома вага у загальній вартості основних фондів не є досить високою: 0,1 % на початок та на кінець 2021 р. У досліджуваному періоді відбулося придбання машин та обладнання, малоцінних необоротних активів на суму 174,6 тис. грн. та 6,3 тис. грн відповідно. Одночасно за статтями будівлі та споруди та за транспортними засобами відбулося списання на 120,9 тис. грн. та 54,8 тис. грн. відповідно. Наступна табл. 2.11 характеризує зрушення в межах структурних елементів засобів праці ТОВ «Іскра» з 2019 р. по 2021 р.

Таблиця 2.11

Аналіз стану та складу структури основних засобів ТОВ «Іскра» за залишковою вартістю

Показники	На 31.12.2019		На 31.12.2020		На 31.12.2021		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Будівлі, споруди	591,0	21,0	545,8	20,9	458,2	18,9	-321,8	-22,5	-2,1
Машини та обладнання	1933,5	68,7	1713,1	68,6	1730,8	71,4	-202,7	-10,5	2,7
Транспортні засоби	126,6	4,5	112,3	4,3	106,7	4,4	-19,9	-15,7	-0,1
Малоцінні необоротні матеріальні активи	123,8	4,4	117,5	4,5	87,3	3,6	-36,5	-29,5	-0,8
Інші основні засоби	39,5	1,4	44,4	1,7	41,2	1,7	1,7	4,3	0,3
Усього	2814,4	100	2611,4	100	2424,1	100	-390,3	-13,9	0

Джерело: складено автором за даними підприємства

Відповідно до даних таблиці 2.11, у структурі основних засобів переважають машини та обладнання (68,7 % у 2019 р. та 71,4 % у 2021 р.), будівлі, споруди (21,0 % у 2019 р. та 18,9 % у 2021 р.), транспортні засоби та малоцінні необоротні активи займають майже однакову питому вагу (4,5 % та 4,4% у 2019 р. та 4,4 % та 3,6% у 2021 р. відповідно). Зазначена тенденція зберігається впродовж усього досліджуваного періоду, що позитивно характеризує склад основних фондів.

Більш детально перелік виробничого устаткування підприємства представлено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Перелік виробничого устаткування підприємства, одиниць обладнання

№ з/п	Найменування	Кількість, шт.
1	2	3
1	Універсальна швейна машина	7
2	Оверлок	2
3	Міжопераційний стіл	6
4	Розкрійна машинка	2
5	Гудзиковий автомат	1

6	Гладильне обладнання для волого-теплової обробки швейних виробів	1
7	Петельний автомат для викидання петель	1
8	Парогенератор	1
9	Закроювальний ніж	2
10	Розпушувалка	1
11	Швейний автомат	1
	Разом	25

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.12 видно, що підприємство обладнано усіма видами устаткування щодо основного профіля власної діяльності. Так, на ТОВ «Іскра» обліковується 7 од. універсальних швейних машин, 6 од. міжопераційних столів, на яких креслять лекала та розкроюють тканину і отримують викройки. По 2 од. оверлоків, розкрійних машин та закроювальних ножів. Всіх інших одиниць техніки по 1 найменуванню, проте, зважаючи на те, що підприємство є малим і на ньому працює 13 робітників, даного обсягу обладнання цілком достатньо, щоб покрити потреби працівників у засобах виробництва.

Використання обладнання повинно постійно забезпечуватися його оновленням, а оновлення відповідно повинно мати своє фінансування. Розглянемо, за рахунок яких засобів підприємство здійснює фінансування відновлення власних основних засобів.

Як вже відмічалось, існують різні форми фінансування відтворення основних засобів, рис. 2.1.

Чистий прибуток	Амортизаційні відрахування	Кошти засновників або акціонерів (майно, паї)	Кредиторська заборгованість всіх видів	Позички
Джерела інвестування підприємства				
Валове самофінансування				
Чисте самофінансування				

Рис. 2.1. Валове і чисте самофінансування у системі грошових фондів підприємства

Джерело: складено автором на основі [50]

На базі приведених на рис. 2.1. джерел самофінансування основних засобів розраховується ряд показників.

Коефіцієнт самофінансування:

$$K_c = \frac{\Pi + A}{K + Z} \quad (2.1)$$

де K_c – коефіцієнт самофінансування; Π – прибуток, який направляється у фонд нагромадження, грн.; A – амортизаційні відрахування, грн.; Z – залучені кошти (залучені кредитні ресурси), грн.; K – кредиторська заборгованість, грн.

Коефіцієнт самофінансування за рахунок внутрішніх джерел:

$$K_{св} = \frac{\Pi + A + Б_{д}}{\Pi + A + K_{з} + \Phi_{у}} \quad (2.2)$$

де $K_{св}$ – коефіцієнт самофінансування за рахунок внутрішніх джерел; Π – прибуток, який направляється у фонд нагромадження, грн.; A – амортизаційні відрахування, грн.; $Б_{д}$ – безповоротна допомога; $K_{з}$ – кредиторська заборгованість; $\Phi_{у}$ – кошти від фінансової участі;

Коефіцієнт самофінансування за рахунок позикових ресурсів:

$$K_{сп} = \frac{\Pi_{к}}{P_i} \quad (2.3)$$

де $K_{сп}$ – коефіцієнт самофінансування за рахунок позикових коштів; $\Pi_{к}$ – позикові кошти; P_i – інвестиційні ресурси ($V_k + Z_k + \Pi_k$).

Вище наведена інформація дала можливість здійснити аналіз джерел фінансування основних засобів ТОВ «Іскра», табл. 2.13, згідно якої ми дійшли наступних висновків.

Таблиця 2.13

Джерела фінансування основних засобів підприємства

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від 2019 р., +/-
1	2	3	4	5
Валове самофінансування, тис. грн.	1561,3	1619,4	1518,5	-42,8
Чисте самофінансування, тис. грн.	148,6	206,7	115,8	-32,8
Коефіцієнт самофінансування	0,03	0,05	0,02	-0,01
Коефіцієнт самофінансування за рахунок внутрішніх джерел	0,61	0,64	0,59	-0,02
Коефіцієнт самофінансування за рахунок позикових ресурсів	0,51	0,52	0,53	0,02

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.13 можна дійти висновків, що підприємство зменшило частку самофінансування у фінансуванні відтворення основних засобів, в першу чергу пояснюється збитковістю діяльності самого підприємства, адже кожна форма фінансування валове, або чисте обов'язково включає крім амортизації та власного капіталу ще й суму чистого прибутку. Це вплинуло і на розрахункові показники коефіцієнтів самофінансування, і ми бачимо, при зменшенні коефіцієнту самофінансування за рахунок внутрішніх джерел на 0,02 пункти, зріс коефіцієнт самофінансування за рахунок позикових ресурсів на 0,02 пункти.

Зменшення самофінансування за рахунок власних засобів обумовлено зменшенням сум амортизаційних відрахувань та зменшенням використаних амортизаційних відрахувань у 2021 р. відносно 2019 р., табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Динаміка використання амортизаційних відрахувань підприємства

Показник	Роки						Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	2019		2020		2021		+/-	%	п/с
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нараховано за звітний рік	201,2	100,0	205,4	100,0	187,3	100	-13,9	-6,9	X

Продовження табл. 2.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Використано за рік – усього	195,6	97,2	200,5	97,6	177,5	96,3	-18,1	9,2	-0,9
в тому числі на: поліпшення основних засобів	31,4	15,6	33,3	16,2	26,4	14,1	-5,0	-15,9	-1,5
придбання основних засобів	164,2	81,6	167,2	81,4	153,9	82,2	-10,3	-6,3	0,6

Джерело: складено автором за даними підприємства

Отже, за даними табл. 2.14. видно, що у 2021 р. зменшилася сума амортизаційних відрахувань відносно 2019 р. на 18,1 тис. грн (6,9 %), а сума використаних амортизаційних відрахувань зменшилася на 18,1 тис. грн (9,2%).

Як вже відмічалось, підприємство поступово оновлює виробничі потужності, адже на застарілому обладнанні якісний продукт виготовити досить складно. Із попередніх таблиць нами зроблено висновки про скорочення відновлення основних

засобів за власний рахунок, і збільшено за рахунок позикових коштів, це цілком підтверджено даними табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Обсяги оновлення основних засобів, тис. грн. (станом на 1 січня 2022 р.)

Рік	Назва об'єкту	Первісна вартість	Залишкова вартість	Джерело фінансування
2016	Устаткування (оверлоки, розкрійні машинки)	341	118	власні кошти
2017	Генераторна станція виробничих приміщень	265	142	власні кошти позикові кошти
	Устаткування (гудзиковий апарат, парогенератори)	250	82	власні кошти
2018	Устаткування (петельний апарат для викидання петель)	348	284	власні кошти позикові кошти
2019	Генераторна станція головного складу та складу готової продукції	702	687	власні кошти позикові кошти
	Устаткування (гладильне обладнання, швейний автомат)	998	872	позикові кошти
2020	Устаткування (гладильне обладнання для волого-теплової обробки швейних виробів)	394	326	власні кошти позикові кошти

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.15 можна зробити висновки про те, що підприємство кожний рік купує нове обладнання та покращує власну техніко-технологічну базу, адже працює за давальницькою сировиною, і повинно виконувати взяті на себе зобов'язання, при яких техніка має відповідати обумовленому рівню якості та володіти високим рівнем технічної складової. Зважаючи на те, що підприємство є відносно новим на ринку, господарює лише 7 років, воно на сьогодні нарощує власні виробничі потужності, а також з огляду на суми первісної та залишкової вартості основних засобів можна відмітити, що підприємство використовує прискорені методи амортизації. Проте, як видно з даної таблиці підприємство протягом 2021 р. не здійснювало оновлення виробничих потужностей через те, що в період карантинного та пост карантинного періоду, викликаного вірусом COVID-19, підприємству цілком вистачало наявного обладнання для виробництва продукції у законтракованих обсягах.

Підприємство ретельно дотримується технічних режимів експлуатації обладнання, які передбачають обсяги виробництва, кількість оглядових, між оглядових, ремонтних та міжремонтних циклів. Таким чином, технічне обслуговування, поточний, профілактичний та капітальний ремонт здійснюються відповідно технічного паспорту обладнання у заздалегідь запланованих обсягах, із заздалегідь встановленими сумами витрат на їх проведення, табл. 2.16.

Таблиця 2.16

Виконання ремонтів виробничого обладнання у 2021 р.

Вид ремонту	Обладнання	План 2021 р., тис. грн.	Факт 2021 р., тис. грн.	Відхилення плану від факту, +/-
Капітальний	Петельний апарат для викидання петель	8,2	8,6	0,4
Поточний	Парогенератор	2,4	2,1	-0,3
Профілактичний	Оверлок	0,9	1,2	0,3
Профілактичний	Універсальна швейна машина	1,3	1,1	-0,2
Технічний огляд	Швейний апарат	0,7	0,8	0,1
Всього	X	13,5	13,8	0,3

Джерело: складено автором за даними підприємства

Традиційно, узагальнюючими показниками інтенсивності та ефективності використання основних виробничих засобів є фондівдача, фондомісткість, коефіцієнти зносу та придатності, коефіцієнти оновлення тощо, табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Показники оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р., +/-
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт придатності	0,47	0,43	0,48	0,01
Коефіцієнт зносу	0,53	0,57	0,53	-0,01
Коефіцієнт оновлення	0,13	0,12	0,14	0,01
Коефіцієнт вибуття	0,12	0,12	0,11	-0,01
Коефіцієнт приросту	0,9	0,8	1,0	0,01
Фондовіддача основних засобів	0,58	0,65	0,88	0,3
Фондомісткість основних засобів	1,72	1,54	1,14	-0,58
Фондоозброєність основних засобів, тис. грн./чол.	207,79	458,08	193,89	-13,87

Джерело: складено автором за даними підприємства

З даних табл. 2.17, що на ТОВ «Іскра» фондівдача має позитивну тенденцію зміни, в той же час і показник фондоозброєності стрімко зростає протягом аналізованого періоду та вказує на покращення ефективності використання основних засобів. Також, у звітному році порівняно з 2019 роком, відбувається скорочення рівня зносу основних засобів на 0,01 пункт, це вказує на покращення в системі ефективності використання режимного фонду обладнання та ефективності використання основних фондів та їх активної частини у 2021 р., а також поступового їх оновлення.

Підсумовуючи проведені дослідження, в сфері управління необоротними активами на підприємстві, варто відмітити те, що підприємство досить відповідально відноситься до власного майна, намагається відслідковувати ремонтні цикли та здійснювати вчасно профілактику та оновлення власних необоротних активів, в той же час, підприємству наразі не вистачає комплексної стратегії в сфері управління необоротними активами.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Іскра» - це сучасне підприємство швейної промисловості, що займається виробництвом і продажем спецодягу: робоча уніформа, комунікаційний одяг, плащі з водовідштовхувальним просоченням, вишивка на одязі фірмового знаку, логотипу тощо.

Проаналізувавши основні економічні показники діяльності підприємства нами було відмічено те, що 2019-2021 рр. підприємство майже не займалося виробничою діяльністю, воно відшивало незначні обсяги продукції по схемі давальницької сировини, і представляло свою техніку та площі в операційну оренду. У 2021 р. підприємство майже повністю підлаштувалося під вимоги ринку, пов'язані із COVID-19 і налагодило виробництво масок та захисних костюмів для лікарів, проте почало працювати лише за попередніми замовленнями лікарень або територіальних громад.

У 2021 р. підприємство також здавало в оренду частину своїх необоротних активів, тому варто відмітити зростання інших операційних доходів на 31,8%. Протягом періоду дослідження зменшилася середньорічна вартість активів – на 1,4%, при чому дана ситуація викликана в першу чергу зменшенням середньорічної вартості необоротних активів на 13,4% у 2021 р. відносно 2019 р. Відбулося збільшення середньорічної вартості оборотних активів на 301,3 тис. грн. (9,6%) у 2021 р. відносно 2019 р., що вплинуло на пришвидшення оборотності оборотних активів на 20,8% або 0,11 оборотів на рік.

Щодо показників ефективності використання основних засобів, то на ТОВ «Іскра» фондовіддача має позитивну тенденцію зміни, в той же час і показник фондоозброєності стрімко зростає протягом аналізованого періоду та вказує на покращення ефективності використання основних засобів. Також, у звітному році порівняно з 2019 роком, відбувається скорочення рівня зносу основних засобів на 0,01 пункт, це вказує на покращення в системі ефективності використання режимного фонду обладнання та ефективності використання основних засобів та їх активної частини у 2021 р., а також поступового їх оновлення.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ІСКРА»

3.1. Напрями удосконалення системи управління необоротними активами підприємства

Проблема забезпечення високого рівня ефективності використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства, з метою винайдення резервів покращення їх використання, як за фактором часу, так і за продуктивністю займає окреме місце в системі управління необоротними активами підприємства. Адже удосконалення використання основних виробничих засобів дозволяє без додаткових інвестицій збільшувати випуск продукції, виконання робіт та послуг, та в кінцевому підсумку покращити техніко-економічні показники виробництва.

Саме тому, на ТОВ «Іскра» потрібно впровадити систему планування організаційно-технічного розвитку, що буде включати комплекс різноманітних планів, які взаємодіючи один з одним будуть спрямовані на управління за цілями, предметом, рівнями, змістом та періодом планування. Адже, як було відмічено, у попередньому пункті роботи, підприємство хоч і займається оновленням виробничих потужностей, все одно спостерігається поступове зменшення приросту основних засобів, та вибуття спрацьованих основних засобів, які мали б оновлюватися більш швидшими темпами.

Основою організаційно-технічного розвитку ТОВ «Іскра», як представника швейної промисловості мають стати пріоритетні напрями науково-технічного прогресу, оскільки підвищення ефективності діяльності ґрунтується саме на новітніх досягненнях науки і техніки.

До основних напрямів науково-технічного прогресу в швейному виробництві можна віднести:

- впровадження прогресивних матеріалів і конструкцій виробів;
- впровадження новітніх технологій виконання швейно-розкрійних робіт;
- впровадження нової техніки, засобів малої механізації, підвищення рівня механізації швейно-розкрійних робіт;
- вдосконалення організації виробництва й управління швейним виробництвом.

Реалізація цих заходів забезпечує підвищення організаційно-технічного рівня робіт та показників виробничо-господарської діяльності швейних підприємств. Оскільки під впливом науково-технічного прогресу відбувається техніко-економічне, екологічне й соціальне старіння продукції, одним з основних розділів плану діяльності підприємства є план організаційно-технічного розвитку, який пов'язаний з планом інвестицій, причому цей зв'язок має двосторонній характер: інноваційні організаційно-технічні заходи визначають необхідний обсяг інвестицій та напрями їх використання, а наявність інвестиційних ресурсів являє собою обмеження щодо ресурсів при відборі до реалізації в плановому періоді організаційно-технічних заходів (рис. 3.1).

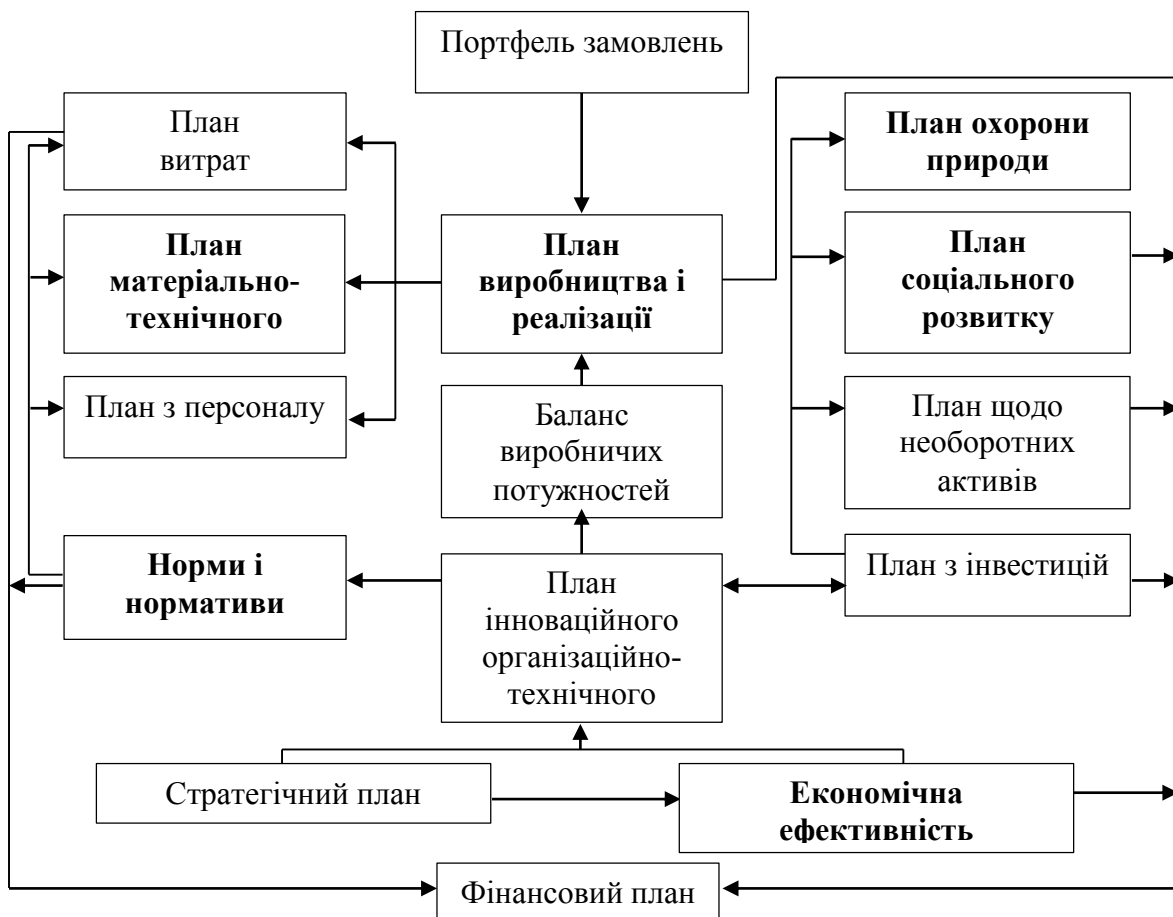

Рис. 3.1. Структура тактичного плану діяльності ТОВ «Іскра»

Джерело: складено автором за даними підприємства та власних досліджень

Таким чином, план організаційно-технічного розвитку ТОВ «Іскра» повинен відображати наступні аспекти:

- впровадження нових прогресивних технологій виробництва;
- реалізація заходів, спрямованих на економію сировини, матеріалів та енергетичних ресурсів;
- здійснення науково-дослідницьких та проектно-конструкторських робіт;
- капітальний ремонт та модернізація основних засобів;
- підвищення якості продукції, яка випускається підприємством.

Планування організаційно-технічного розвитку ТОВ «Іскра», як підприємства швейної промисловості передбачає:

- визначення головних завдань у плановому періоді та комплексний аналіз поточного організаційно-технічного рівня виробництва;
- обґрунтування можливості реалізації організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток виробництва;

- включення схвалених організаційно-технічних заходів до планів підприємства.

Технічний розвиток є чинником, що безпосередньо визначає зростання ефективності виробництва за рахунок удосконалення техніко-технологічної бази підприємства, а організаційний розвиток забезпечує реалізацію створених технічних можливостей щодо інтенсифікації виробництва.

Планування технічного розвитку підприємства має бути спрямоване на:

- зниження собівартості кінцевої продукції і зростання продуктивності праці;
- підвищення рентабельності виробництва;
- скорочення строків на розробку нових моделей і впровадження їх у виробничий процес, та поліпшення якості кінцевої продукції.

План технічного розвитку підприємства містить такі змістовні розділи:

- науково-дослідницькі і проектно-конструкторські роботи (із зазначенням мети розробок, місць упровадження, виконавців, термінів початку та завершення досліджень, вартості розробок, очікуваних нових результатів);
- розробка та освоєння випуску нової продукції, підвищення її якості та сертифікація;
- впровадження прогресивних ресурсо- та енергозберігальних технологій виробництва, їх модернізація та автоматизація;
- результати здійснення заходів технічного розвитку (скорочення матеріальних витрат, зниження собівартості продукції, приріст виробничої потужності тощо).

Основними показниками плану технічного розвитку є:

- обсяг упровадження окремих заходів із визначенням строків і відповідальних за їх виконання, включаючи всіх виконавців із освоєння і впровадження нової техніки;
- ефективність заходів за формами її прояву на одиницю виміру, яка відповідає характеру планових організаційно-технічних заходів, і на весь обсяг упровадження;
- планові витрати на впровадження заходів із технічного розвитку виробництва;
- премії за виконання завдань щодо нової техніки.

Оцінку технічного рівня підприємств потрібно здійснювати періодично в процесі аналізу системи показників, які відбивають ступінь технічної оснащеності праці персоналу, рівень прогресивності застосовуваної технології, технічний рівень виробничого устаткування, рівень механізації та автоматизації виробництва.

До найважливіших показників, що характеризують технічний рівень підприємства, можна віднести:

- рівень прогресивності технології (структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів);

- технічний рівень устаткування (потужність, надійність, довговічність, середній термін експлуатації, частка прогресивних видів обладнання в загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого обладнання в загальному парку);

- рівень механізації та автоматизації виробництва (ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, що виробляється за допомогою автоматизованих засобів праці);

- ступінь технічної оснащеності праці (фондоозброєність, енергоозброєність праці).

Організаційний розвиток являє собою узагальнену характеристику процесу використання організаційних факторів розвитку і підвищення ефективності виробництва та управління. Організаційний розвиток виявляється в удосконаленні існуючих та застосуванні нових методів і форм організації виробництва, праці та елементів господарського механізму. До факторів, за якими досліджується організаційний розвиток підприємства, належать:

- рівень спеціалізації виробництва (вартість річного обсягу профільної продукції до загального обсягу продукції);

- рівень кооперування виробництва (обсяг комплектуючих виробів до загального обсягу);

- стабільність номенклатури продукції;

- прогресивність застосовуваних технічних засобів в управлінні підприємством;

- рівень підготовки виробництва, його обслуговування та оперативне управління.

Ефективне управління організаційним розвитком потребує врахування основних тенденцій, зокрема:

- прискорення темпів розвитку окремих та посилення взаємопов'язаних форм організації виробництва, що забезпечує конкурентоспроможність на ринку, ефективність діяльності підприємства;

- розвиток колективної форми організації праці, що за умов прискорення НТП, якісного вдосконалення й ускладнення техніко-технологічної бази виробництва є об'єктивно необхідним і економічно доцільним;

- збільшення гнучкості виробництва, що сприяє зменшенню втрат часу та ресурсів, підвищенню продуктивності праці, прискоренню оновлення швейної продукції;

- формування нових типів комбінації виробництва, науки та техніки у вигляді спільних міжгалузевих підприємств, науково-технічних комплексів;

- удосконалення організації функціонування господарського механізму підприємства, що збільшує відповідальність за кінцеві результати діяльності, конкурентоспроможність на ринку, фінансову стійкість і прибутковість;

- активізація людського чинника шляхом реалізації такої кадрової політики, яка відповідає сучасним вимогам правильного підбору керівників усіх рівнів, підвищення їх компетентності й відповідальності, забезпечення належної організованості та виконавчої дисципліни.

Головним недоліком процесу розробки планів організаційно-технічного розвитку досліджуваного підприємства є недостатня їх інтеграція в єдиний цілеспрямований комплекс заходів. Усунення цього недоліку може забезпечити відбір конкретних об'єктів і напрямів організаційно-технічного розвитку підприємства.

Актуальним для ТОВ «Іскра» є також проведення технічного та технологічного аудиту, який є не тільки способом його обстеження для оцінки технічних та технологічних можливостей і потреб, а й основою формування рекомендації, розробки плану дій та стратегії розвитку. Заходи щодо підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві можуть аналізуватися у різних напрямках.

Технічний аудит (або моніторинг технічного стану обладнання об'єкта), – це сучасна ефективна процедура, яка передбачає ретельний збір необхідної інформації з одночасним комплексним контролем та аналізом технічного стану діючого об'єкта, на якому встановлене обладнання. Його метою є:

- виявити можливі порушення у схемі функціонуванні основних її елементів та отримати об'єктивну оцінку та аналіз фактичного технічного стану обладнання;
- встановити наявні ризики, передбачити та запобігти виникненню можливих проблем з обладнанням;
- виявити резерви та отримати рекомендації щодо підвищення ефективності експлуатації обладнання.

В процесі проведення технічного аудиту перевіряється також наявність усієї належної документації, інструкцій, експлуатаційних журналів, їх стан / ведення; оцінюються особливості режимів експлуатації окремих видів обладнання та в цілому.

Технологічний аудит - комплексне обстеження підприємства з метою визначення його технологічного стану. Технологічний аудит проводиться відповідно до встановлених критеріїв і за певною методикою, що гарантує комплексне і всеосяжне розкриття всіх складових процесу.

Підсумовуючи проведені дослідження відмітимо те, що на ТОВ «Іскра» доцільно було б впровадити планування організаційно-технічного розвитку, яке було б імплементоване у загальний план розвитку підприємства і набуло б рис комплексності. Даний план передбачав би відбір конкретних об'єктів і напрямів організаційно-технічного розвитку підприємства. Підґрунтям даного плану повинен стати техніко-технологічний аудит, який в свою чергу, надавав би повний

звіт про стан основних засобів, інтенсивність їх використання, необхідність оновлення, та на основі галузевого аналізу, давав би пропозиції в якому напрямку підприємству рухатися для того, щоб залишатися конкурентоспроможним на ринку у довгостроковій перспективі.

3.2. Резерви підвищення ефективності управління необоротними активами ТОВ «Іскра»

Ефективність використання основного капіталу у виробничих процесах формується під впливом управлінської системи, що контролює та регулює забезпеченість, виробничу потужність, ресурсомісткість та інші параметри використання основних засобів. Основні засоби являють собою матеріальний складник капіталу підприємства та є інструментом створення нових товарів чи надання послуг; їхня проектна виробнича потужність формується на початкових етапах створення підприємства і в подальшому вимагає посиленої уваги щодо максимального комерційного завантаження, інтенсифікації технологій застосування, амортизації та оновлення.

Успішність управління основними засобами ТОВ «Іскра» можна розглядати з позиції ефективності їхнього використання в господарському обороті. Через те, що основні засоби експлуатуються тривалий час, вони поступово втрачають свою вартість за рахунок фізичного та морального зношування, тому потребують постійного винайдення резервів підвищення ефективності їх використання.

У цілому сукупність резервів підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Іскра» можна поділити на декілька великих груп (рис.3.2):

1. Матеріально-технічне вдосконалення засобів праці, яке включає:

- заміну не лише амортизованого, а й морально застарілого устаткування;
- організацію прискореного введення в експлуатацію нової техніки;
- забезпечення технічного обслуговування сучасних техніко-технологічних комплексів;

- широке використання лізингових операцій;
- залучення інвестиційних ресурсів вітчизняних і зарубіжних інвесторів для модернізації матеріально-технічної бази підприємства на умовах приватно-державного інвестування.

2. Збільшення завантаженості роботи машин та обладнання та активізація не використовуваних активів в управлінських і виробничих процесах, що дасть змогу максимізувати ресурсовіддачу та інтенсивність використання обладнання в одному часовому проміжку. Часові резерви можна активізувати за рахунок:

- забезпечення безперебійного процесу виробництва шляхом оптимізації виробничих процесів, систем постачання і збуту;
- реалізації чи надання в оренду незадіяного обладнання;
- скорочення термінів робіт з оновлення обладнання;
- науково обґрунтованої організації виробничих процесів та розподілу матеріально-технічного забезпечення (на принципах логістики);

Рис. 3.2. Перспективні напрями забезпечення ефективності управління основними засобами ТОВ «Іскра»

Джерело: складено автором за даними підприємства та власних досліджень

3. Поліпшення організації та управління виробництвом у напрямі нарощування виробничої потужності, а саме:

- контроль над науково-технічними розробками та використанням інноваційних технологій;
- підвищення автоматизації складних виробничих процесів;
- запровадження інформаційних технологій організації виробництва і праці;
- застосування сучасних ефективних систем матеріального стимулювання робітників, розвиток корпоративної культури, підвищення кваліфікації працівників;
- нарощування виробничої потужності за рахунок диверсифікації послуг із технічного забезпечення.

Застосування на практиці цих заходів дасть змогу збільшити обсяги випуску продукції за зниження простоїв та активізації прихованих резервів, підвищити показники фондівдачі, збільшити прибуток, а разом із цим і рентабельність виробничих засобів підприємства.

Однією з головних умов підвищення ефективності використання основних засобів є оптимальність термінів корисного використання. При цьому як скорочення, так і збільшення періоду корисного використання по-різному впливають на ефективність відтворення і використання знарядь праці. Найбільший

вплив на ефективність використання основних засобів мають щорічні амортизаційні відрахування та середньорічні ремонтні витрати.

У загальному вигляді класифікація чинників, що впливають на величину терміну корисного використання і максимальність реалізації виробничої потужності підприємства, показана на рис. 3.3.

Особливістю описаних чинників є те, що для здійснення заходів, пов'язаних із ними, потрібні інвестиції (капітальні вкладення). Тобто під впливом цих чинників резерви ефективності використання основних засобів підприємства будуть накопичуватися (акумулюватися). При цьому безперечною умовою доцільності нарощування виробничої потужності є така: дохід підприємства більше за витрати підприємства.

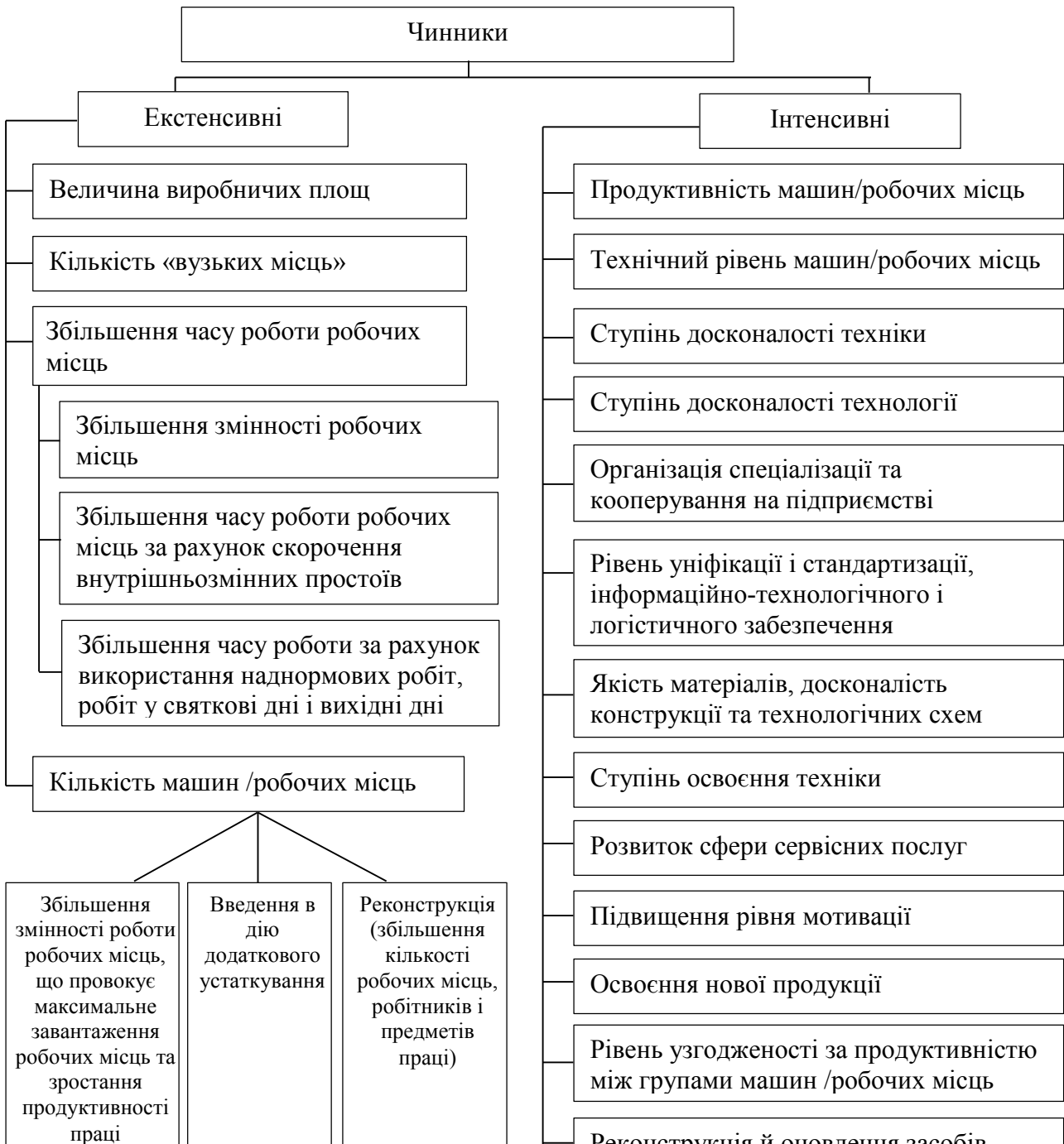

Рис. 3.3. Класифікація чинників, що впливають на величину терміну корисного використання і максимальність реалізації виробничої потужності підприємства

Джерело: складено автором за даними підприємства та власних досліджень

Зазначимо також, що значною мірою можливості підвищення технічного рівня виробництва на підприємстві зумовлені рівнем його спеціалізації і кооперування, ефективністю транспортно-логістичної системи.

Іншими словами, розвиток управлінських аспектів виробництва є необхідною передумовою для підвищення рівня інформаційно-технологічного й логістичного забезпечення, впровадження прогресивного високопродуктивного устаткування, поліпшення виробничої структури підприємства, вдосконалення конструкцій виробів або якості послуг, підвищення ступеня їхньої уніфікації і стандартизації тощо. Цілком очевидна, на нашу думку, необхідність включення показників спеціалізації і кооперування до складу чинників, що визначають величину виробничої потужності підприємства і його питомої потужності.

Цілком іншу природу мають чинники, що впливають на використання резервів нарощування ефективності основних засобів. Заходи, пов'язані з використанням резервів, мають організаційний характер і не вимагають великих капітальних вкладень в основний капітал та виробничі процеси. Ці чинники можна розділити на соціально-економічні й організаційно-технічні. Чинники використання резервів нарощування ефективності основних засобів мають різну природу залежно від джерела впливу, тобто вони бувають зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники зумовлені здебільшого ринковою кон'юктурою і конкурентоспроможністю

продукції, внутрішні – організаційно-економічними характеристиками самого підприємства (рис. 3.4).

Під впливом цієї групи чинників реалізації резервів ефективність використання основних засобів підприємства буде збільшуватися. Під підвищенням ефективності використання основних засобів будемо розуміти забезпечення росту величини виробничої потужності над її дійсним станом до досягнення граничного значення; підвищення прибутковості основної діяльності, активізація прихованих економічних можливостей. При цьому потрібно пам'ятати, що збільшення виробничої потужності і нарощування обсягів виробництва товарів/надання послуг пов'язано з ростом поточних (змінних) витрат на підприємстві.

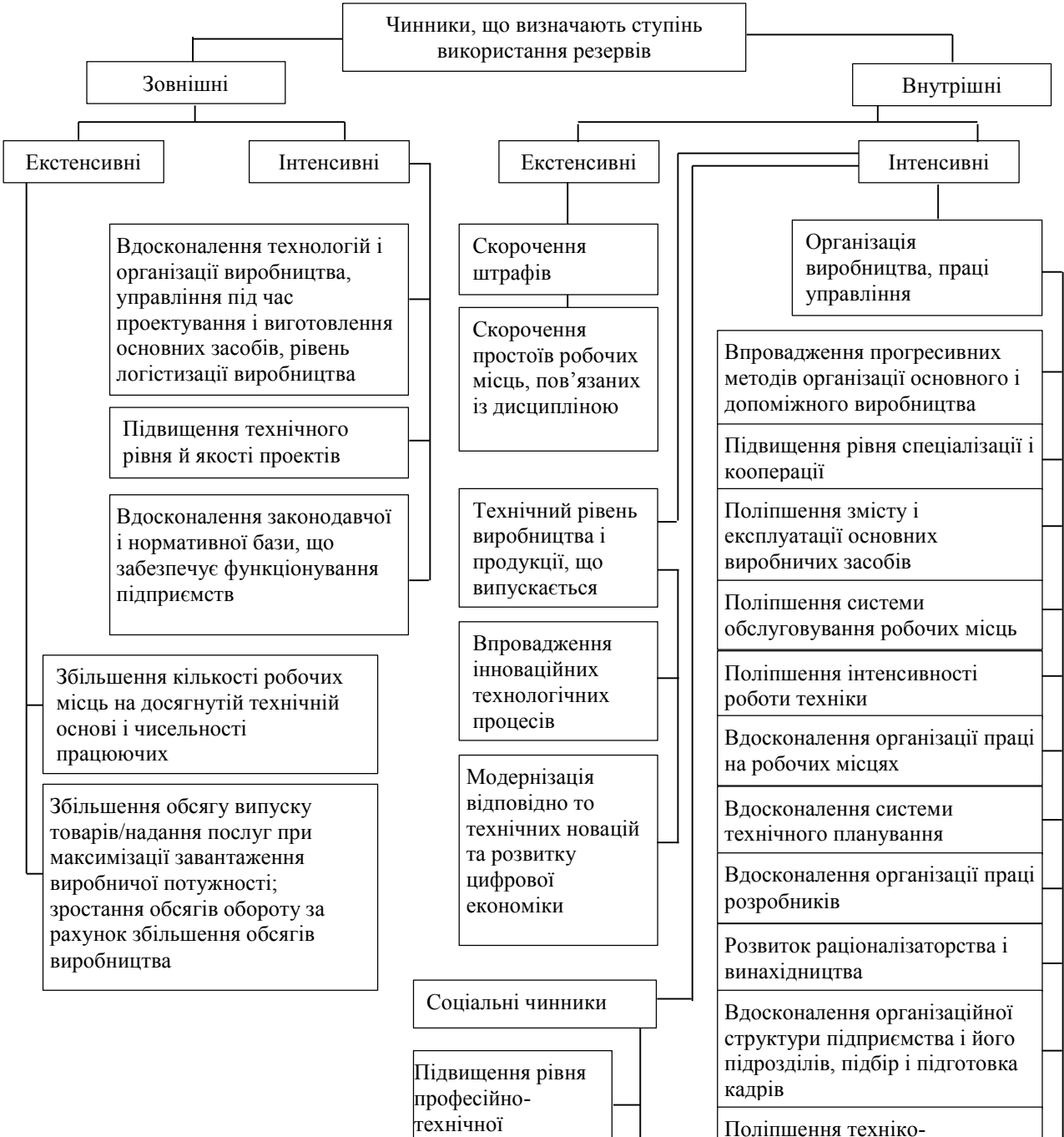

Рис. 3.4. Класифікація чинників, що впливають на формування резервів ефективності використання основних засобів підприємства

Джерело: складено автором за даними підприємства та власних досліджень

Отже, за ступенем використання та активності участі в основній діяльності підприємства можна виділити три рівні резервів акумуляції основних засобів:

1. Наявні вільні резерви: вільні площі майнових комплексів, обладнання, яке не використовується, нереалізовані, незатребувані винаходи, раціоналізаторські пропозиції і т. п.

2. Площі, устаткування, які використовуються з низькою виробничою завантаженістю, тощо.

3. Елементи основних засобів, що задіяні у виробничому процесі, але використовуються неінтенсивно і неефективно.

Для реалізації резервів першого рівня потрібно провести інвентаризацію основних засобів і розробити заходи або проекти з активізації альтернативних шляхів їх використання на підприємстві.

Для реалізації резервів другого рівня потрібно: проаналізувати ступінь завантаження виробничих потужностей, ступінь невикористання наявних ресурсів; перегрупувати роботи так, щоб за рахунок повного завантаження окремих структурних підрозділів, одиниць обладнання і т. п. активізувати елементи основних засобів у виробничому процесі для їхнього використання в діяльності підприємства.

Для реалізації резервів третього рівня потрібно проаналізувати ступінь інтенсивності використання виробничих потужностей, обладнання та ресурсів і впровадити комплекс заходів щодо підвищення ефективності виробничого процесу. Це допоможе визволити частину виробничих площ, обладнання, ресурсів і працівників, що можуть бути використані в альтернативних напрямках діяльності підприємства і створювати додаткові надходження; оновити технології провадження основної діяльності, що дасть змогу впровадити енергоефективні та інноваційні інструменти виробництва товарів або надання послуг.

За допомогою економіко-математичної моделі управління розвитком технічного потенціалу ТОВ «Іскра» опишемо його виробничу діяльність для забезпечення її безперебійності та проаналізуємо можливі варіанти вирішення завдань з винайдення резервів підвищення ефективності. Для подальшого економетричного моделювання обрано кількісні показники, які сприятимуть покращенню ефективності використання засобів праці.

Таблиця 3.1

Динаміка фондівдачі та факторів, що впливають на її зміну

Показники		Рівень показника за роками		
		2019	2020	2021
Фондовіддача	Y	0,58	0,65	0,88
Питома вага активної частини основних засобів	x ₁	74,72	74,84	76,68
Коефіцієнт оновлення основних засобів	x ₂	0,13	0,12	0,14
Фондоозброєність	x ₃	207,79	458,08	193,89
Трудомісткість	x ₄	1,93	1,82	1,84
Питома вага робітників	x ₅	91,41	97,08	97,07

Джерело: складено автором за даними підприємства

За коефіцієнтом кореляції, табл. 3.2 суттєвий (проте обернений) вплив на зміну фондівдачі чинить трудомісткість (-0,9294) і прямий вплив здійснюють: питома вага робітників у складі працівників (0,7450) та фондоозброєність (0,6652). Помітним є вплив і коефіцієнта введення основних засобів (0,3385). До речі, вартість внесених засобів праці протягом останніх трьох років значно випереджає вартість вибутих, тому цей фактор і взято для дослідження. Незначний вплив спостерігається між фондівдачею та питоною вагою активної частини основних фондів (0,2664). Однак, оскільки на ТОВ «Іскра» цей показник має досить високе

значення: коливається від 74,72 % у 2019 р. до 76,68 % у 2021 р. його теж варто включити до дослідження.

Таблиця 3.2

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

	Фондовіддача	Питома вага активної частини основних засобів	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Фондоозброєність	Трудомісткість	Питома вага робітників
1	2	3	4	5	6	7
Фондовіддача	1	0,2664	0,3385	0,6652	-0,9294	0,7450
Питома вага активної частини основних засобів	0,2664	1	0,2781	0,0311	0,7612	0,0124
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,3385	0,2781	1	0,6436	0,8115	0,1866

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Фондоозброєність	0,6652	0,0311	0,6436	1	0,5042	0,1866
Трудомісткість	-0,9294	0,7612	0,8115	0,5042	1	0,7934
Питома вага робітників	0,7450	0,0124	0,1866	0,7812	0,7934	1

Джерело: складено автором за даними підприємства

Обернений вплив між фондовіддачею та трудомісткістю вказує на те, що на 92,94 % зменшення місткості праці у складі витрат підприємства призведе до зростання фондовіддачі і покращення ефективності використання його засобів праці. Одночасно значної залежності між відібраними факторами не виявлено. Тому ми можемо включати їх разом у модель.

Засобами економетричного моделювання нами побудовано декілька моделей зміни рівня фондовіддачі, визначимо їх якісні характеристики для виявлення резервів підвищення ефективності використання необоротних активів підприємства, табл. 3.3.

На основі економетричного моделювання побудовано моделі ефективності використання засобів праці під впливом складових технічного потенціалу. Результатом проведеного дослідження є економетричні з (1) по (5) та трендова (6) моделі фондовіддачі ТОВ «Іскра».

Таблиця 3.3

Основні характеристики побудованих моделей зміни фондівддачі

№ з/п	Вид моделі	Коефіцієнт детермінації	Критерій Фішера за параметрами:		Критерій Стюдента за параметрами:						
			розрахунок значення	табличне значення	a5	a4	a3	a2	a1	a0	табличне значення
1	$Y_p = -6,41 + 0,19x_1 + 4,90x_2 - 0,11x_3 - 0,96x_4 + 0,09x_5$	0,9334	14,01	5,05	0,97	3,62	1,27	0,88	1,89	2,53	2,57
2	$Y_{p1} = 10,89 + 0,00002X_3 - 0,97X_4 + 0,01X_5$	0,8643	14,87	4,35	-		0,15	3,04	0,0003	1,20	2,36
3	$Y_{p2} = 1,55 + 0,21X_3$	0,4425	7,14	5,12	-				2,67	8,63	2,26
4	$Y_{p3} = 12,10 - 1,0X_4$	0,8639	57,11	5,12	-				7,56	-9,07	2,26
5	$Y_{p4} = -15,25 + 0,28X_5$	0,5550	17,10	5,12	-				3,35	-9,21	2,26
6	$Y_t = 5,94 - 0,24t + 0,07t^2$	0,8149	17,61	4,46	-			1,81	0,48	4,54	2,31

Джерело: складено автором за даними підприємства

За моделлю (1) сформовано показник результату ефективності використання основних засобів ТОВ «Іскра» на який впливає усі п'ять відібраних факторів. Далі побудовано: трьох факторна залежність (2); три одно факторних моделі з (3) по (5), у яких включено найбільш вагомні фактори. Порівняльна характеристика побудованих моделей зміни фондівддачі за їх основними характеристиками показала, що найкращими є моделі (1), (2), (4), (5), у яких достатньо високе значення коефіцієнта детермінації, встановлено адекватність цих моделей за критерієм Фішера та достовірність їх параметрів за критерієм Стюдента.

Зважаючи на адекватність побудованих моделей, за усіма побудованими моделями спрогнозуємо фондівддачу двома способами: зважаючи на трендові залежності відібраних факторів та за умови зростання на один відсоток розміру відібраних факторів. Зокрема, у 2023 р., якщо збільшити значення факторів на один відсоток (фондоозброєність буде становити 194,2 грн./чол., трудомісткість 1,86 грн, а питома вага робітників у складі працівників 98,04%), то рівень фондівддачі зросте на 2,53 % за моделлю (1) та на 0,863 % за моделлю (3) проти значення у 2021 р.

Негативні тенденції, за двома однофакторними моделями, будуть спостерігатися у найближчих роки щодо фактичного рівня фондівддачі за 2021 р.

У 2021 році вона становила 0,88 грн. За моделями (4) та (5) вона суттєво зменшиться у 2023 р. на 13,57 %, 9,07 % та 9,21 % відповідно. У подальшому темпи скорочення зберуться.

Отже, за зростання значення відібраних факторів на один відсоток, отримано позитивні результати прогнозування фондовіддачі у 2023 р. за моделями з (1) та (3). Ці результати варто довести до менеджерів ТОВ «Іскра» адже вони вказують на покращення ефективності використання засобів праці підприємства та необхідність розширення власних виробничих потужностей за рахунок капіталовкладень, що підвищить показники фондовіддачі, фондоозброєності, коефіцієнт оновлення основних засобів та збільшить питому вагу активної частини основних засобів.

Одночасно побудовано трендову модель зміни фондовіддачі за поліноміальною залежністю (6). Результати прогнозування засвідчують подальше стабільне зростання фондовіддачі, як щодо її фактичного так і розрахункового значення. Зокрема, за результатами трендового прогнозування стрімко зростає результативний показник щодо фактичного рівня фондовіддачі у звітному 2021 р. (0,88 грн): у 2022 р. – на 21,19 %, у 2023 р. – на 35,38 %.

Отже, пріоритетним завданням ТОВ «Іскра» є оптимізація ефективності використання основних засобів. Воно передбачає удосконалення структури засобів праці; своєчасну заміну та модернізацію морально застарілого устаткування; оптимізацію стану матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання щодо ремонту та технічного обслуговування обладнання; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування результативних систем матеріального стимулювання персоналу; залучення інвестиційних ресурсів для модернізації матеріально-технічної бази. Одночасно, за умов обмеженості інвестиційних ресурсів, слід покращити інтенсивне використання засобів праці через покращення рівня фондовіддачі та залучення лізингового кредиту.

3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів

В цілому, дослідивши ситуацію, яка склалася на підприємстві в сфері управління необоротними активами поряд із вище запропонованими заходами ми пропонуємо йому купити нову автоматизовану лінію із числовим програмним забезпеченням з повним виробничим циклом по відшиванню літнього та зимового одягу для потреб Збройних Сил України, що дасть можливість підприємству отримати як економічний, так і соціальний ефект. Дана пропозиція є цілком реальною для її реалізації, аде у підприємства є власне приміщення і застаріла техніка, яку є можливість демонтувати та продати за ліквідаційною вартістю. Вартість нового обладнання буде коштувати підприємству 802,47 тис. грн.

В результаті технічного переоснащення ТОВ «Іскра» зростуть річні амортизаційні відрахування. Для запропонованого обладнання строк служби, за паспортом обладнання, встановлений на рівні 5 років, відповідно річна норма амортизаційних відрахувань буде становити 20% (1/5), а річні амортизаційні відрахування становитимуть:

$A = (\text{Первісна вартість нового обладнання} - \text{Залишкова вартість демонтованого обладнання}) * 0,2 = (802,47 - 1,62) * 0,20 = 160,17 \text{ тис. грн.}$

Розрахунок грошових потоків за проектом технічного переоснащення представлено у табл. 3.4.

Таким чином, в результаті впровадження нової техніки, яка буде економічною з точки зору витрат сировини і матеріалів, витрат на енергію та технологічні цілі, витрат на утримання та експлуатацію устаткування, дасть можливість отримувати менше зворотних відходів, збільшивши таким чином річний додатковий прибуток від впровадження нового обладнання, який відповідно буде становити 647,72 тис. грн. Реалізація даного проекту допоможе підприємству зайняти відповідний сегмент ринку, який наразі характеризується інтенсивним зростанням. Враховуючи те, що ставка податку на прибуток у 2023 році планується державою на рівні 18%, розрахуємо додатковий чистий прибуток:

ЧП: $647,72 * (1 - 0,18) = 531,13 \text{ тис. грн.}$

Чистий грошовий потік розраховується як сума чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. ЧП у 2023 році та у подальші роки буде становити: $531,13 + 160,17 = 691,3$ тис. грн.

Таблиця 3.4

Розрахунок грошових потоків по проєкту технічного переоснащення

Показники	Роки						Всього
	0	1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7	8
Інвестиції, тис. грн.	801,83	х	х	Х	Х	х	801,83
Приріст амортизаційних відрахувань, тис. грн.	х	160,17	160,17	160,17	160,17	160,17	800,85
Додатковий чистий прибуток, тис. грн.	х	531,13	531,13	531,13	531,13	531,13	2655,65
Чистий грошовий потік, тис. грн.	691,30	691,30	691,30	691,30	691,30	691,30	3456,50

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт дисконтування $1/(1+i)^t$ (ставка дисконту 30%)	х	0,769	0,592	0,455	0,350	0,269	х
Дисконтований грошовий потік, тис. грн.	х	511,42	409,25	314,54	241,96	185,96	1663,13

Джерело: складено автором за даними підприємства та дослідженнями ринку

Чиста теперішня вартість грошового потоку – це вартість майбутніх доходів, яка визначається дисконтуванням чистого грошового потоку. ЧТВ ще називають дисконтований грошовий потік.

$$\text{ЧТВ} = \text{ЧГП} / (1 + r)^t - I \quad (3.1),$$

де I – інвестиції на встановлення і введення заходу в експлуатацію; r – ставка дисконту 30%, t – життєвий цикл заходу, який розраховується як відношення 1 до норми амортизації.

Таблиця 3.5

Показники ефективності проєкту технічного переоснащення

Показник	Значення
Капітальні вкладення, тис. грн.	801,83
Чистий приведений дохід, тис. грн.	861,30
Термін окупності недисконтований, років	1,16
Термін окупності дисконтований, років	2,41
Індекс доходності	2,8

Індекс прибутковості	0,66
Внутрішня норма рентабельності, %	76,9

Джерело: складено автором за даними підприємства

Чистий приведений дохід – це абсолютна сума ефекту від здійснених інвестицій, що визначається за формулою:

$$\text{ЧПД} = \text{ГПт} - \text{ІС} \quad (3.2),$$

де ГПт – сума грошового потоку, приведена до теперішньої вартості за весь період експлуатації інвестиційного проекту (чистий прибуток плюс амортизаційні відрахування); ІС – сума інвестиційних коштів спрямованих на реалізацію інвестиційного проекту.

Якщо ЧПД > 0 – проект є прибутковим;

ЧПД < 0 – проект є збитковим;

ЧПД = 0 – проект ні збитковий ні прибутковий.

$$\text{ЧПД} = 1663,13 - 801,83 = 861,30 \text{ тис. грн.}$$

Індекс доходності – це показник, обернений до гарантійного терміну окупності. Він відображає, скільки приходить чистої теперішньої вартості на 1 гривню поточних капіталовкладень. Доцільним є впровадження заходу, якщо показник більший за 1.

В даному випадку ми розраховали, що цей показник має значення 2,08. Це означає, що технічне переоснащення на підприємстві є ефективним.

Щодо нашого інвестиційного проекту, то цей показник має значення 0,66. Отже, це означає, що з 1 грн. капітальних вкладень ми отримуємо 66 коп. прибутку.

Оскільки термін окупності склав 1,6 роки, додатковий прибуток від реалізації продукції 647,72 тис. грн., нове обладнання дає змогу набути нових конкурентних переваг: використання більш сучасної техніки, покращення якості продукції, використання зекономлених коштів на рекламу та інновації.

Термін окупності недисконтований - це період часу, необхідний для повного відшкодування початкових інвестицій за рахунок чистих грошових надходжень від її використання. Тоді термін окупності розраховується як капітальні витрати, поділені на чистий грошовий потік:

$$T = 801,83 / 691,30 = 1,16 \text{ року.}$$

Дисконтований період окупності – це період часу, необхідний для відшкодування дисконтованої вартості інвестицій за рахунок теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень. Розраховується як капітальні інвестиції, поділені на дисконтований грошовий потік, який поділений на період експлуатації (5 років).

$$T = 801,83 / (1663,13 / 5) = 2,41 \text{ року.}$$

Як вже було сказано, для розширення виробництва ТОВ «Іскра» потрібно придбати комплект устаткування вартістю 801,83 тис. грн., грошові кошти підприємство планує залучити ззовні, так як у підприємства немає вільних грошей у такій сумі. Потрібне устаткування можна взяти за договором лізингу або купити за рахунок кредиту. Лізингова компанія може поставити устаткування за договором фінансового лізингу на 5 років з наступним викупом за залишковою вартістю. Лізинговий інтерес встановлено у 10 % річних від залишкової вартості устаткування. Амортизація передбачається методом зменшення залишкової вартості 20% щорічно. Кредит банк надає на 5 років за плату 17 % річних. Повертається борг так: 1-й рік - 160 тис. грн, 2-й - 160 тис. грн, 3-й - 160 тис. грн., 4-й - 160 тис. грн., 5-й – 160 тис. грн. Дисконтна ставка 30 %, всі платежі здійснюються у кінці року.

Таблиця 3.6

Витрати на придбання устаткування за договором лізингу, тис. грн.

Показник	Рік платежу					Сума
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й	
Амортизаційні відрахування	160	128	102	82	65	537
Залишкова вартість устаткування	640	512	410	328	263	X
Лізинговий інтерес (10%)	72	65,6	60,5	56,4	53,2	364,1
Загальна сума лізингових платежів	232	193,6	162,5	138,4	118,2	844,7
Викуп устаткування	x	x	x	x	263	263
Коефіцієнт дисконтування (d=30%)	0,769	0,592	0,455	0,350	0,269	x
Поточна вартість лізингових платежів і викуп устаткування	178,4	114,6	73,9	48,3	102,5	517,7

Джерело: складено автором за даними підприємства

Амортизаційні відрахування обчислювалися щорічно. За 1-й рік вони становлять: $800 \times 0,20 = 160$ тис. грн.

Аналогічно обчислюється амортизація за інші роки, рахуючи від залишкової вартості.

Лізинговий інтерес (плата за капітал) визначається за встановленим відсотком від середньої за рік залишкової вартості устаткування.

За 1-й рік він дорівнює:

$$(800+640)/2 \cdot 0,1 = 72 \text{ тис. грн.}$$

Загальна сума лізингових платежів становить 844,7 тис. грн. Тепер обчислимо витрати на купівлю устаткування за рахунок кредиту.

Таблиця 3.7

Витрати на придбання устаткування в кредит, тис. грн.

Показник	Рік платежу					Сума
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й	
Повернення кредиту	160	160	160	160	160	800
Відсотки за кредит (17%)	136	108,8	81,6	54,4	27,2	408
Загальна сума платежу	296	268,8	241,6	214,4	187,2	1208
Коефіцієнт дисконтування ($d=30\%$)	0,769	0,592	0,455	0,350	0,269	X
Поточна вартість платежів по кредиту	228	159	110	75	50	622

Джерело: складено автором за даними підприємства

Отже, придбання устаткування за договором лізингу вигідніше, ніж його купівля, оскільки витрати з урахуванням фактору часу в цьому випадку менші на 104,3 тис. грн. ($622 - 517,7$).

Таким чином, реалізація запропонованого заходу є доцільною і ефективною для ТОВ «Іскра». Отже, основні показники діяльності в цілому покращуються, що є додатковим підтвердженням доцільності залучення інвестиційних коштів для виробництва камуфльованого одягу для потреб Збройних Сил України.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи проведені дослідження відмітимо те, що на ТОВ «Іскра» в якості напрямів удосконалення системи управління необоротними активами запропоновано впровадити планування організаційно-технічного розвитку, яке було б імплементоване у загальний план розвитку підприємства і набуло б рис комплексності. Даний план передбачав би відбір конкретних об'єктів і напрямів організаційно-технічного розвитку підприємства. Підґрунтям даного плану став би техніко-технологічний аудит, який в свою чергу, надавав би повний звіт про стан основних засобів, інтенсивність їх використання, необхідність оновлення, та на основі галузевого аналізу, давав би пропозиції в якому напрямку підприємству рухатися для того, щоб залишатися конкурентоспроможним на ринку.

На основі проведено аналізу можливості використання наявних резервів пріоритетним завданням для ТОВ «Іскра» є оптимізація ефективності використання основних засобів. Воно передбачає удосконалення структури засобів праці; своєчасну заміну та модернізацію морально застарілого устаткування; оптимізацію стану матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання щодо ремонту та технічного обслуговування обладнання; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування результативних систем матеріального стимулювання персоналу; залучення інвестиційних ресурсів для модернізації матеріально-технічної бази. Одночасно, за умов обмеженості інвестиційних ресурсів, слід покращити інтенсивне використання засобів праці через покращення рівня фондівіддачі та залучення лізингового кредиту.

З метою покращення ситуації на підприємстві в сфері управління необоротними активами нами запропоновано придбати нову автоматизовану лінію із числовим програмним забезпеченням з повним виробничим циклом по відшиванню літнього та зимового одягу для потреб Збройних Сил України, що дасть можливість підприємству отримати як економічний, так і соціальний ефект. За розрахованими показниками проекту ми отримали такі показники, як індекс доходності, який має значення 2,08. Це означає, що технічне переоснащення на підприємстві є ефективним. Індекс рентабельності має значення 0,66. Отже, це означає, що з 1 грн. капітальних вкладень ми отримуємо 66 коп. прибутку. Оскільки

термін окупності склав 1,6 роки, додатковий прибуток від реалізації продукції 647,72 тис. грн., нове обладнання дає змогу набути нових конкурентних переваг: використання більш сучасної техніки, покращення якості продукції, використання зекономлених коштів на рекламу та інновації. Фінансові ресурси запропоновано залучати за допомогою лізингу, адже проведений розрахунок показав, що придбання устаткування за договором лізингу вигідніше, ніж його купівля, оскільки витрати з урахуванням фактору часу в цьому випадку менші на 104,3 тис. грн.

ВИСНОВКИ

1. Важливою запорукою успіху сьогодні стає не просто забезпечення максимізації прибутку, а збереження стабільності у фінансовій, інвестиційній та господарській діяльності підприємства. Забезпеченість виробничого процесу необоротними активами в оптимальній кількості та ефективне управління ними є необхідною умовою стабілізації та нормального функціонування. Однак для ефективного управління необоротними активами потрібно насамперед чітко визначити сутнісні характеристики цієї економічної категорії.

Узагальнюючи погляди науковців, можна сказати, що необоротні активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять свою вартість на продукцію частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року.

Варто зазначити, щодо термінології: необоротні активи - використовують виключно в українському та пострадянському бухгалтерському обліку; довгострокові активи (англ. - longterm assets) - використовують у західних країнах; непоточні активи (англ. - noncurrent assets) - використовують у Міжнародних стандартах фінансової звітності.

2. Політика управління необоротними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення та високої ефективності використання.

Управління необоротними активами - це постійний процес аналізу, прогнозування, планування, організації, регулювання та контролю формування та використання ресурсів підприємства» [1, с. 498]. При цьому управління необоротними активами має здійснюватися з метою їх найбільш ефективного використання, що, у свою чергу, дозволить організації досягти високих результатів діяльності за інших рівних умов.

3. Для оцінки ефективності управління необоротними активами необхідно використовувати комплексний підхід, що передбачає широке охоплення великого

кола завдань. Це означає, що недостатньо забезпечити підприємство всіма елементами необоротних активів, необхідними для безпосереднього використання їх як у виробничих (основні засоби та нематеріальні активи), так і в інвестиційних цілях (довгострокові фінансові інвестиції), потрібно також досягти такого рівня ефективності їх використання, яке сприяло б досягненню позитивного економічного ефекту всієї господарської діяльності підприємства в цілому.

4. Систему нормативно-правового управління необоротними активами структурують за чотирма рівнями: нормативно-правові акти найвищої юридичної сили; документи, що визначають загальні принципи, правила і способи управління необоротними активами; методичні вказівки, рекомендації та роз'яснення; внутрішні документи суб'єктів господарювання.

5. Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Іскра» - це сучасне підприємство швейної промисловості, що займається виробництвом і продажем спецодягу: робоча уніформа, комуфльований одяг, плащі з водовідштовхувальним просоченням, вишивка на одязі фірмового знаку, логотипу тощо.

6. Проаналізувавши основні економічні показники діяльності підприємства нами було відмічено те, що 2019-2021 рр. підприємство майже не займалося виробничою діяльністю, воно відшивало незначні обсяги продукції по схемі давальницької сировини, і представляло свою техніку та площі в операційну оренду. У 2021 р. підприємство майже повністю підлаштувалося під вимоги ринку, пов'язані із COVID-19 і налагодило виробництво масок та захисних костюмів для лікарів, проте почало працювати лише за попередніми замовленнями лікарень або територіальних громад.

У 2021 р. підприємство також здавало в оренду частину своїх необоротних активів, тому варто відмітити зростання інших операційних доходів на 31,8%. Протягом періоду дослідження зменшилася середньорічна вартість активів – на 1,4%, при чому дана ситуація викликана в першу чергу зменшенням середньорічної вартості необоротних активів на 13,4% у 2021 р. відносно 2019 р. Відбулося збільшення середньорічної вартості оборотних активів на 301,3 тис. грн. (9,6%) у

2021 р. відносно 2019 р., що вплинуло на пришвидшення оборотності оборотних активів на 20,8% або 0,11 оборотів на рік.

7. Щодо показників ефективності використання основних засобів, то на ТОВ «Іскра» фондovіддача має позитивну тенденцію зміни, в той же час і показник фондоозброєності стрімко зростає протягом аналізованого періоду та вказує на покращення ефективності використання основних засобів. Також, у звітному році порівняно з 2019 роком, відбувається скорочення рівня зносу основних засобів на 0,01 пункт, це вказує на покращення в системі ефективності використання режимного фонду обладнання та ефективності використання основних фондів та їх активної частини у 2021 р., а також поступового їх оновлення.

8. В якості напрямів удосконалення системи управління необоротними активами запропоновано впровадити планування організаційно-технічного розвитку, яке було б імplementоване у загальний план розвитку підприємства і набуло б рис комплексності. Даний план передбачав би відбір конкретних об'єктів і напрямів організаційно-технічного розвитку підприємства. Підґрунтям даного плану став би техніко-технологічний аудит, який в свою чергу, надавав би повний звіт про стан основних засобів, інтенсивність їх використання, необхідність оновлення, та на основі галузевого аналізу, давав би пропозиції в якому напрямку підприємству рухатися для того, щоб залишатися конкурентоспроможним на ринку у довгостроковій перспективі.

9. За допомогою економіко-математичної моделі управління розвитком технічного потенціалу ТОВ «Іскра» нами було описано його виробничу діяльність для забезпечення її безперебійності та проаналізовано можливі варіанти вирішення завдань з винайдення резервів підвищення ефективності.

На основі економетричного моделювання побудовано моделі ефективності використання засобів праці під впливом складових технічного потенціалу. Результатом проведеного дослідження є економетричні з (1) по (5) та трендова (6) моделі фондovіддачі ТОВ «Іскра».

За моделлю (1) сформовано показник результату ефективності використання основних засобів ТОВ «Іскра» на який впливає усі п'ять відібраних факторів. Далі

побудовано: трьох факторна залежність (2); три одно факторних моделі з (3) по (5), у яких включено найбільш вагомі фактори. Порівняльна характеристика побудованих моделей зміни фондівддачі за їх основними характеристиками показала, що найкращими є моделі (1), (2), (4), (5), у яких достатньо високе значення коефіцієнта детермінації, встановлено адекватність цих моделей за критерієм Фішера та достовірність їх параметрів за критерієм Стюдента.

Зважаючи на адекватність побудованих моделей, за усіма побудованими моделями було спрогнозовано фондівддачу двома способами: зважаючи на трендові залежності відібраних факторів та за умови зростання на один відсоток розміру відібраних факторів. Зокрема, у 2023 р., якщо збільшити значення факторів на один відсоток (фондоозбросність буде становити 194,2 грн./чол., трудомісткість 1,86 грн, а питома вага робітників у складі працівників 98,04%), то рівень фондівддачі зросте на 2,53 % за моделлю (1) та на 0,863 % за моделлю (3) проти значення у 2021 р.

Одночасно побудовано трендову модель зміни фондівддачі за поліноміальною залежністю (6). Результати прогнозування засвідчують подальше стабільне зростання фондівддачі, як щодо її фактичного так і розрахункового значення. Зокрема, за результатами трендового прогнозування стрімко зростає результативний показник щодо фактичного рівня фондівддачі у звітному 2021 р. (0,88 грн): у 2022 р. – на 21,19 %, у 2023 р. – на 35,38 %.

На основі проведено аналізу можливості використання наявних резервів пріоритетним завданням для ТОВ «Іскра» є оптимізація ефективності використання основних засобів. Воно передбачає удосконалення структури засобів праці; своєчасну заміну та модернізацію морально застарілого устаткування; оптимізацію стану матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання щодо ремонту та технічного обслуговування обладнання; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування результативних систем матеріального стимулювання персоналу; залучення інвестиційних ресурсів для модернізації матеріально-технічної бази. Одночасно, за умов обмеженості

інвестиційних ресурсів, слід покращити інтенсивне використання засобів праці через покращення рівня фондівіддачі та залучення лізингового кредиту.

10. З метою покращення ситуації на підприємстві в сфері управління необоротними активами нами запропоновано придбати нову автоматизовану лінію із числовим програмним забезпеченням з повним виробничим циклом по відшиванню літнього та зимового одягу для потреб Збройних Сил України, що дасть можливість підприємству отримати як економічний, так і соціальний ефект. За розрахованими показниками проекту ми отримали такі показники, як індекс доходності, який має значення 2,08. Це означає, що технічне переоснащення на підприємстві є ефективним. Індекс рентабельності має значення 0,66. Отже, це означає, що з 1 грн. капітальних вкладень ми отримуємо 66 коп. прибутку. Оскільки термін окупності склав 1,6 роки, додатковий прибуток від реалізації продукції 647,72 тис. грн., нове обладнання дає змогу набути нових конкурентних переваг: використання більш сучасної техніки, покращення якості продукції, використання зекономлених коштів на рекламу та інновації.

Фінансові ресурси запропоновано залучати за допомогою лізингу, адже проведений розрахунок показав, що придбання устаткування за договором лізингу вигідніше, ніж його купівля, оскільки витрати з урахуванням фактору часу в цьому випадку менші на 104,3 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Ю.А., Карпенко Ю.В. Сутнісні характеристики необоротних активів підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/43841>
2. Баланс: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2. Затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31 березня 1999 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>.
3. Безрукова Т.Л., Шанин И.И., Якунина А.П. Управление оборотными активами. *Бізнес-Інфо*. 2018. №2(132). С. 102-105.
4. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс. К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2002. 448 с.
5. Бланк И.А. Управление активами : учебный курс. К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2004. 412 с.
6. Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П. Напрями визначення сутності необоротних активів та їх класифікації в системі обліку і звітності. URL: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(45\).2022.071415](https://doi.org/10.18371/fp.1(45).2022.071415)
7. Василик О.Д. Теорія фінансів. Підручник. Київ: КІОС, 2017. 266 с.
8. Васьков Б. Класифікація та складові необоротних активів підприємства: економічний та обліковий аспекти: URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/24032021/1/2.pdf>
9. Великий словник бухгалтера / уклад. В. Кузнецов, О. Михайленко. Х.: Фактор, 2005. 532 с.
10. Вовк О.М. Управління резервами нарощування ефективності використання основних засобів підприємств. *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2018. Випуск 6 (17). С. 144-152.
11. Волков Д.П. Місце і роль операційної діяльності в системі підприємництва. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2013. № 3 (53). С. 235.

12. Волкова І.А. Особливості відповідності аналізу активів підприємства міжнародним стандартам. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2017. Вип. 9. С. 162-164.
13. Воробьев Ю.Н. Финансовое обеспечение хозяйственной деятельности организаций в условиях нестабильности рынков. *Научный вестник: финансы, банки, инвестиции*. 2016. № 4 (29). С. 6-15
14. Воробьев Ю.Н. Финансовый менеджмент: учебное пособие. Симферополь: Таврия, 2007. 632 с.
15. Гавриловський О.С., Стащенко Ю.В. Поняття «необоротні активи» в обліковій практиці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 19. С. 498-502. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/96.pdf>.
16. Гадзевич О.І. Деякі особливості проведення аналізу активів підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. С. 72-77.
17. Голов С. Ф. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. С.Ф. Голов. К.: ФПБАУ, 2004. 248 с.
18. Городня Т. Обґрунтування стратегії підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих фондів підприємства. *Науковий вісник НЛТУ*. 2018. №18.5. С. 287-290.
19. Гречан А.П., Радіонова Н.Й. Діагностика ефективності діяльності підприємств. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2019_10_1/Grechina.pdf
20. Грицюк П.М., Хомедюк В.О. Нормативно-правове регулювання обліку зовнішньоекономічних операцій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 20. С. 229-233.
21. Гудзь Н. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / за ред. П. Денчук, Романів. Київ, 2016. 424 с.
22. Данилів Б.В. Амортизаційна політика в сільському господарстві: вплив на відтворення основних засобів. *Економіка АПК*. 2012. № 6. С. 25-32.

23. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

24. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2012. Вип. 2 (17). С. 77-83.

25. Диба В. М. Гармонізація обліку і оцінки нематеріальних активів з міжнародними стандартами. *Фінанси, облік і аудит*. 2016. Вип. 1 (21). С. 244-255.

26. Диба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : монографія. К. : КНЕУ, 2008. 288 с.

27. Долюк А.В. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку матеріального стимулювання продуктивності праці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2018. Вип. 8(5). С. 185-189.

28. Дядюн О.О. Нормативно-правове регулювання обліку нематеріальних активів підприємств: проблеми та перспективи. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/27619?show=full>

29. Єлькін А.В. Ефективність використання основних виробничих фондів на підприємствах: Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. 218 с.

30. Завгородня Т.П., Проскурович О.В. Прогнозування результативності використання засобів праці за трендовими моделями. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. № 4. Том 6. С. 161-166.

31. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.13 р. № 73. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.13 р. за № 336/22868. URL: <http://pro-u4ot.info/?section=browse&CatID=92&ArtID=13612>

32. Загородній А. Г., Возгук Г.Л. Фінансово-економічний словник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.

33. Зменшення корисності активів: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28. Зареєстровано Міністерством юстиції України 13 січня 2005 р. за № 35/10315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05#Text>

34. Іванова В.В. Облік нематеріальних активів згідно з національним та міжнародним стандартами бухгалтерського обліку. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. Вип. 1(2). С. 63-68.

35. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності: навч. посіб. для студ. екон. спец. К. : ЗАТ "Нічлава", 1999. 204 с.

36. Ігнашкіна Т.Б., Шура Н.О. Моделювання стану та ефективності відтворення основних фондів промислових підприємств. *Вісник ЖДТУ*. 2011. №1 (55). С. 205-210.

37. Інвестиційна нерухомість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32. Зареєстровано Міністерством юстиції України 16 липня 2007 р. за № 823/14090. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text>

38. Капніст Г.С. Статистичний аналіз законодавства України, що регулює роботу з нематеріальними активами. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2017. Вип. 5. С. 82–88.

39. Карелов С.П. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку та звітності основних засобів та методи їх оцінка. *Європейські перспективи*. 2014. № 5. С. 160-166.

40. Кірей О.С. Особливості оцінки необоротних активів. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10, частина 1. С. 419-423.

41. Коваленко М.В. Напрями вдосконалення економічного управління операційними необоротними активами. URL <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1145/.pdf>

42. Козенкова В. Д. Моделювання показників оцінки нематеріальних активів промислових підприємств. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2020. № 1. С. 197-209.

43. Кондрашова Т.М., Кондратко Х.Ю. Амортизація нематеріальних активів за вітчизняними та міжнародними стандартами обліку. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер.: Економічні науки*. 2011. Вип. 28. Ч.1. С. 114-119.

44. Коноплицький В.Л., Філіна Г.І. Економічний словник: тлумачно-термінологічний. К. : КНТ, 2007. 580 с.
45. Коптева Е.П. Политика управления активами предприятия: теория и методологий. *Научный вестник: финансы, банки, инвестиции*. 2017. №10-2. С. 74-79.
46. Кравчуновська Т.С. Удосконалення планування організаційно-технічного розвитку підприємств. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpabia_2019_1-2_19
47. Кузнєцов В., Михайленко О. Великий словник бухгалтера. Харків: Фактор, 2005. 532 с.
48. Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2018. № 3. С. 166-169.
49. Куроченко О.В., Копнов М.А., Сладкевич В. П. Економіка від А до Я: понятійно-термінологічний словник. К. : Персонал, 2008. 368 с.
50. Левицька І.В. Проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості. *Економіка харчової промисловості*. 2017. № 3. С. 14–18.
51. Левкович О.В., Безлюдна К.С. Оцінка стану і використання необоротних активів підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8974>
52. Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. Економіка підприємства : навч. посібн. для вузів. Київ: Каравела, 2008. 312 с.
53. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. К.: Знання, 2011. 630 с.
54. Мойсеєнко І.П. Інвестування : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 490 с.
55. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. Т. 1. С. 848.
56. Мулик Т.О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/21.pdf
57. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

58. Мулик Т.О., Мулик Я.І. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств в системі економічних аспектів виробництва біопалива. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 9. С. 91-101.

59. Мулик Т.О., Цуркан А.О. Інформаційно-організаційні засади аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 29, ч. 2. 2018. С. 173-177.

60. Муравьева Н.Н. Исследование основных подходов к оценке эффективности управления финансами в коммерческих организациях. Актуальные вопросы права, экономики и управления: сборник статей IX Международной научно-практической конференции. Пенза: МЦНС «Наука и просвещение». 2017. С. 13-15.

61. Муравьева Н.Н., Калмыкова А.Ю. Оценка эффективности управления внеоборотными активами в коммерческих организациях. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-upravleniya-vneoborotnymi-aktivami-v-kommercheskih-organizatsiyah>

62. Муравьева Н.Н., Талалаева Н.С. Формирование системы показателей эффективности управления финансами на предприятиях реального сектора экономики. *Аудит и финансовый анализ*. 2017. № 2. С. 206-214.

63. Нематеріальні активи: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38. Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050.

64. Нематеріальні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 № 242. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

65. Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 № 617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>

66. Об'єднання підприємств: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19. Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000р. № 181. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

67. Озеран В.О., Попітін Т.В. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку у споживчій кооперації. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2014. Вип. 16. С. 92–98.

68. Оренда: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14. Затверджено наказом Мінфіну від 28 липня 2000 року № 181. URL: <https://zakon.help/law/z0487-00>

69. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. *Агросвіт*. 2019. № 4. С. 51-55.

70. Основні засоби: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. № 92. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.05.2000 р. за №288/4509. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

71. Основні засоби. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

72. Особливості управління необоротними активами. URL: <https://library.if.ua/book/52/3797.html>

73. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №4. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text>

74. Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2016. 184 с.

75. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 30.11.99 р. № 291. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.12.99 р. за №892/4185. URL: <http://www.dtkk.com.ua/show/2cid06880.html>

76. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://gov.ua/laws/show/2755-17>

77. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручник. Київ.: КНЕУ, 2011. 528 с.

78. Полюшко Ю.Н. Некоторые аспекты оценки эффективности управления внеоборотными активами хозяйствующего субъекта. *Экономика и управление: проблемы, решения*. 2015. Т. 1 № 2. С. 48–54.

79. Поповиченко Г.С. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів аграрних підприємств. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/236.pdf>

80. Поповиченко І.В., Спірідонова К.О., Загустіна А.Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2019. № 145. С. 149-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2019_145_14.

81. Порядок бухгалтерського обліку, збереження та використання необоротних активів у Федерації профспілок України : розпорядження голови ФПУ № 180 від 13 листопада 2006 року. URL: <http://www.licasoft.com.ua>.

82. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

83. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України : постанова Національного банку України № 480 від 20 грудня 2005 року із доповненнями та змінами. URL: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>.

84. Про Концепцію амортизаційної політики: Указ Президента України від 07.03.2001. № 169/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169/2001#Text>

85. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства: наказ Фонду державного майна України № 1954 від 29.12.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>.

86. Про фінансовий лізинг: Закон України від 14 січня 1999 року N 394-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text>

87. Проскурович О.В., Завгородня Т.П., Горбатюк К. Діагностування ефективності використання основних фондів засобами економетричного моделювання. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12295/1/15-25.pdf>

88. Проскурович О.В., Ястремський М.М., Сорока Л.О. Діагностування та економетричне моделювання ефективності використання основних фондів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 25 (2). С. 195-199.

89. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2010. 260 с.

90. Рета В.М., Вергелес Ю.С. Сучасні питання організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2015. №26 (1135). С. 43-48.

91. Рилєєв С.В., Романчук А.Л. Нематеріальні активи: окремі нормативно-правові аспекти обліку. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 368-374.

92. Рожелюк В. М. Нормативно-правове регулювання ведення бухгалтерського обліку як визначальний чинник його організації. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 225-229.

93. Романів Р.В., Романів С.Р. Гудвіл підприємства : проблемні питання сутності й оцінки в бухгалтерському обліку. *Галицький економічний вісник*. 2009. №4. С. 115-119.

94. Сафонова Н.С., Блажевич О.Г. Сущность активов и их кругооборот на предприятии. *Бюллетень науки и практики*. 2017. № 4 (17). С. 213-227.

95. Сафонова Н.С., Блажевич О.Г., Гнездилова А.С. Сущность, классификация и особенности управления внеоборотными активами предприятия. *Бюллетень науки и практики*. 2016. № 8 (9). С. 192-201.

96. Сеймон В.С Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2019. № 3. С. 161-167.

97. Сеймон В.С. Бухгалтерський облік необоротних активів в Україні та Угорщині: порівняльний аспект. *Бізнес Інформ*. 2019. №5. С. 123-125.

98. Селіванова Н.М., Ткаченко Ю.В., Попко Я.О. Особливості методики проведення аналізу основних засобів підприємства. Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI ст. : матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Одеса, 05–09 груд. 2016 р. Одеса, 2016. С. 98-102.

99. Семлваш Т. Говоруха О. Особливості швейного виробництва на умовах давальницької сировини.

URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1893/6565656959>

100. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства. К. : Каравела, 2005. 312 с.

101. Тетяна Є., Говоруха О. Особливості швейного виробництва на умовах давальницької сировини. URL:

<https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1893>

102. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз бізнесу: навчальний посібник. Полтава: ІнтерГрафіка, 2004. 288 с.

103. Український інститут інтелектуальної власності (Укрпатент). URL: <http://uipv.org/ua/acts.html>.

104. Управління необоротними активами підприємства. Управління основними засобами. URL: <https://studfile.net/preview/5370444/page:10/>

105. Фатенок-Ткачук А.О. Фінансовий облік I, II : навч. посібн. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 540 с.

106. Федорова І. Визнання нематеріальних активів крізь призму нормативного регулювання. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 3. С. 159-178.

107. Хорунжак Н.М., Рогожкіна В.В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 554-560.
108. Чернецька С.А. Аналіз активів підприємства. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. *Економічні науки*. 2013. Вип. 3. С. 332-336.
109. Чік М.Ю. Нормативно-правові аспекти визнання та обліку нематеріальних активів. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 59–65.
110. Швець В., Борисюк О. Необоротні активи в системі кругообороту капіталу підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2018. Вип. 118. С. 53-55.
111. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підруч. К.: Знання, 2013. 375 с.
112. Шендригоренко М. Т. Шляхи оптимізації ведення бухгалтерського обліку та аналізу руху основних засобів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 1048-1051.
113. Яришко О.В. Аналіз проблем управління необоротними активами в економіці України. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 11(2). С. 392-396.
114. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. *Вісник Львівського політехнічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22(2). С. 402–407.
115. Aleskerova Y., Mulyk T., Fedoryshyna L. Improving credit protection analysis methods reports of main agricultural enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4 № 2. P. 1–7.

ДОДАТКИ